

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34e JAARGANG

WOENSDAG 28 DECEMBER 1949

No. 1703

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries.

Redacteur-Secretaris: C. van den Berg.

Plo. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Voor de niet gesigneerde artikelen is de commissie van redactie verantwoordelijk.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	1027
Sommaire, summaries	1027
Wensen en werkelijkheid	1028
De internationale economische positie van Indonesië in verleden en heden door Prof. Dr J. F. Haccoët	1030
De positie van de Nederlandse ambtenaar in Indonesië na de overdracht door E. Israël	1033
De transferregeling tussen Nederland en Indonesië door Prof. S. Posthuma	1035
Aantekening:	
Het vijfde verslag van de Nederlandse Regering betreffende de werking van het E.R.P.	1037
Internationale notities:	
Indonesië en de Marshall-hulp	1039
Eire op de weg naar herstel	1039
Ontvangen boeken en brochures	1040
Geld- en kapitaalmarkt	1040
Grafieken:	
Het handelsverkeer tussen Nederland en Indonesië	1041
Statistieken:	
Bankstaten	1041
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	1042
In- en uitvoer van Indonesië	1042
Stand van 's Rijks Kas	1043
De kolonpositie van Nederland	1043
In- en uitvoer van België	1043
De kolonproductie van België	1043
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland	1043

DEZER DAGEN

passeerden wij een wissel. Op oude wegen kan men deze nog aantreffen, de plaatsen waar brede wagens uithaalden om anderen een kans te geven. Zo heeft Nederland, bij monde van H. M. Koningin Juliana zelve, de soevereiniteit over Indonesië op 27 December overgedragen aan de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië.

Een wissel op de toekomst, waarbij een stofwolk alles zal blijven, wat Nederland na dit ruimte maken ondervindt? Op het dramatisch hoogtepunt van de Gysbrecht van Aemstel spreekt, wellicht wat erg kalm, de stem van broër Peter: „Men scheidt om beters wil, om weder te verzamelen”.

„Naar Oost-Inje, naar de West”. Een stuk van de reis is afgelegd, voor beide gebieden. De reis, waarvan Valerius de aanvangsstemming tekende: „Waar dat men zich ook keert of went, daar vindt men 't zij ook op wat ree, de Hollander en de Zeeuw”. Het moet nog voor de Nederlanders mogelijk blijven zich op iedere ree te tonen en zich te handhaven. Doch dan zullen ze nog een les van Valerius ter harte moeten nemen. „Ziet, hoe hij slaaft, graaft en draaft met geweld”.

Over de juistheid van het advies is niet veel woordenwisseling. Maar de economen hebben, lijkt het, te veel succes gehad met hun leringen over de economische wisselwerking. De belangstelling voor de individuele nummers is groter dan die voor de estafette. Weinigen voelen er voor hard te lopen, als de beloning voor de goede prestatie door anderen kan worden gedrukt.

Een poging wordt thans echter gedaan. Een loonsverhoging met 5 pCt is door de Nederlandse Regering mogelijk gemaakt, zij het niet verplicht gesteld. Verlangd wordt, dat deze maatregel zal leiden tot productieverhoging. Ruimer toepassing van het meerploegenstelsel, overwerk en prestatielonen zullen ons op dat spoor moeten brengen. Voor de rest zit daarin nog een stoeve wissel: modernisering van de kapitaaluitrusting en de productiemethoden in menige bedrijfstak.

Zo bereikten Regering en Parlement bij de jaarswisseling een punt, waar even kon worden uitgespannen. Een jaar van buitengewoon zware beslissingen lag tussen Kerstmis 1948 en Kerstmis 1949. Het team, dat hiervoor heeft gestaan, en zijn helpers zijn niet uit de baan geweest. Voorbeelden van hard werken zijn in Nederland wel te vinden.

Stroef schuift nog steeds het Franse kabinet over de parlementaire baan, terwijl ieder weet, dat wisselen het tempo slechts kan vertragen. De Franse Kamer moest zelfs op Tweede Kerstdag nog vergaderen. „The word politics, sir”, zei de heer Pickwick, „comprises in itself, a difficult study of no inconsiderable magnitude”.

Dat kan men grif beamen. Want, hoewel op 't oog beter, van de essentiële moeilijkheden van de wereld, werden er in 1949 slechts weinige opgelost. In de Verenigde Staten alleen is men weer blijmoedig over de interne conjunctuurphase; des te zorgelijker echter speurt men naar een overgang tot beter samenhang in Europa. En in China voltrok zich een geweldige omwenteling.

Zo gaan wij de jaarovergang tegemoet, die, de mathematici ten spijt, de tweede helft van de twintigste eeuw naar jaartal doet ingaan. Durft men te hopen op het getuigenis van Henriëtte Roland Holst in haar befaamde regel: „De zwakke krachten zullen zeker winnen in 't eind”?

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

REKENING-COURANT EN GIRO

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van
zoutzuur (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

**ROTTERDAMSCH
BANK**

**SPECIALE
AFDEELINGEN
VOOR
PARTICULIEREN**

**250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND**

LOCOMOTIEF

**ZEER OUDE
GENEVER**

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Groothandel

DEZE WEEK:

Turkse marktberichten

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes
en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
Plaats voor export een aanbieding in de rubriek
TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Announces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit
is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer
van dezelfde week worden opgenomen.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Wensen en werkelijkheid.

De overdracht van de soevereiniteit is thans een feit. De hierbij ontstane verhouding tussen Nederland en Indonesië komt niet overeen met de wensen, die men te dien aanzien koesterde. Nederland wenste een zekere beperking van de soevereiniteit, waartoe het bereid was zich zelf ook te verplichten. Indonesië verlangde een zo volledig mogelijke soevereiniteit. Een bestudering van de resultaten der Ronde Tafel Conferentie leert, dat de overeengekomen werkelijkheid meer Indonesische dan Nederlandse wensen bevredigt. De oude verbondenheid is thans verdwenen, maar ruimte is gelaten voor een nieuwe, op basis van gelijkheid, vrijwilligheid en soevereiniteit. Wanneer, ginds en hier, de wensen worden gematigd, houding en standpunten op de gegeven werkelijkheid worden afgestemd, zal deze nieuwe verbondenheid voor beide landen een zegenrijke invloed kunnen hebben.

Prof. Dr J. F. Haccoû, *De internationale economische positie van Indonesië in verleden en heden.*

Het gebied, dat dezer dagen een onafhankelijke staat is geworden, nam voor de oorlog een eigen plaats in het internationale economische bestel in. Het had zich ontwikkeld tot een leverancier van grondstoffen en consumptiegoederen in een veelzijdigheid, die de grote afhankelijkheid van de internationale conjunctuur mitigeerde. Een tweede gunstige factor in de economische positie was de financiële structuur. De ondernemingen werden voornamelijk gefinancierd met eigen en niet met vreemd kapitaal, hetgeen zowel voor de ondernemingen als voor de gehele economische positie van Indonesië van grote betekenis was. Bij de oplossing van de huidige economische problemen lijkt een internationale oriëntering weer noodzakelijk en beveelt schr. een financiering van het productie-apparaat door middel van risicodragend kapitaal aan.

E. Israël, *De positie van de Nederlandse ambtenaar in Indonesië na de overdracht.*

Het ambtelijk element, nam voor de oorlog, zowel in het ontwikkelde deel der Indonesische bevolking als in het Europese bevolkingsdeel, een belangrijke plaats in. Geschetst wordt, hoe de Regering na de oorlog in het ontstane tekort aan ambtenaren trachtte te voorzien. De staatkundige reconstructie van het Koninkrijk bracht nieuwe problemen met zich. Uitgaande van de overweging, dat van de nieuwe staat niet mocht worden verlangd, dat hij zijn taak zou moeten uitoefenen met een ambtenarencorps, dat niet geheel in zijn dienst stond, werd beslist, dat het gehele ambtenarencorps in dienst van de V.S.I. zou overgaan, doch dat de Nederlandse ambtenaren zekere garanties moesten worden gegeven. Gewezen wordt op de betekenis van een goede samenwerking tussen de nieuwe staat en de Nederlandse ambtenaren.

Prof. S. Posthuma, *De transferregeling tussen Nederland en Indonesië.*

Iedere overeenkomst inzake transfer vooronderstelt het ontbreken van een vrije deviezenmarkt, waarbij het grotendeels van de feitelijke politieke en economische ontwikkeling afhangt, welke concrete betekenis zij zal verkrijgen. Wat Indonesië betreft, is, rekening houdende met de sociale tendenties, een vrij deviezenverkeer voorlopig nog niet waarschijnlijk. Ook al zijn de mogelijkheden van herstel als producent van wereldmarktartikelen groot en is de buitenlandse schuldenlast, reëel genomen, geringer dan voor de oorlog. De vorm van de deviezencontrole kan zeer goed veel eenvoudiger worden dan bijv. in Nederland het geval is. De transferbepalingen aan een onderzoek onderwerpend, luidt de conclusie, dat de technische uitwerking van de regeling datgene geeft, wat men er redelijkerwijze als uiterste van had mogen verwachten.

SOMMAIRE.

Les desiderata et la réalité.

Avec le transfert de la souveraineté, les desiderata indonésiens ont été satisfaits dans une plus large mesure que ceux des Pays-Bas. Si, à l'avenir, les deux états mettent leurs desiderata et leurs attitudes en harmonie avec la réalité; une collaboration fructueuse peut en résulter.

Prof. Dr J. F. Haccoû, *La position économique internationale de l'Indonésie dans le passé et dans le présent.*

Par rapport au redressement de l'Indonésie l'attention est tirée sur la grande importance de l'orientation internationale de l'Indonésie dans le passé et sur le système de financement appliqué par le secteur privé notamment à l'aide des investissements privés.

E. Israël, *La position du fonctionnaire néerlandais en Indonésie après le transfert de la souveraineté.*

On ne pouvait pas exiger du nouvel état qu'il confierait l'exécution de sa tâche à un corps de fonctionnaires qui ne serait pas complètement attaché à son service. C'est pourquoi on a décidé que le corps complet des fonctionnaires sera transféré au Gouvernement des Etats Unis de l'Indonésie. Toutefois certaines garanties doivent être données aux fonctionnaires néerlandais.

Prof. S. Posthuma, *La convention de transfert entre les Pays-Bas et l'Indonésie.*

Eu égard aux restrictions inhérentes à un transfert de souveraineté, l'exécution technique de la convention de transfert entre les Pays-Bas et l'Indonésie, n'incarne que ce qu'on pouvait en attendre raisonnablement.

SUMMARIES.

Desires and reality.

The transfer of the sovereignty satisfies more Indonesian than Netherlands desires in respect of the new situation. If in the future the desires and points of view of both countries are tuned to reality, a beneficial new union may arise.

Prof. Dr J. F. Haccoû, *Indonesia's past and present international economic position.*

In view of the reconstruction of Indonesia attention is drawn to the great significance of the country's past international orientation and industrial financing system, viz. by means of risk-bearing capital.

E. Israël, *The position of Netherlands civil servants in Indonesia after the transfer of the sovereignty.*

The new state could not be expected to fulfil its task with civil servants who are not entirely in its service. It was, therefore, decided that the whole staff should enter the service of the United States of Indonesia. Certain guarantees must, however, be given to the Netherlands civil servants.

Prof. S. Posthuma, *The transfer-arrangement between the Netherlands and Indonesia.*

Considering the restrictions connected with a transfer of sovereignty, the technical effect of the transfer-arrangement between the Netherlands and Indonesia will be the maximum that might reasonably have been expected.

WENSEN EN WERKELIJKHEID.

Het is bekend, dat ten aanzien van de verhouding tussen Nederland en Indonesië, zowel hier als ginds, wensen hebben bestaan, die de wederzijdse delegaties ter Ronde Tafel Conferentie hebben getracht in de beoogde overeenkomst te verwerkelijken.

Er was, na de van Royen-Rum ontmoetingen, een gemeenschappelijk aanvaarde basis gevonden, waarop verder kon worden onderhandeld. Men kwam overeen, dat de soevereiniteit over Indonesië, binnen de kortst mogelijke tijd, door Nederland aan het eerst genoemde land zou worden overgedragen. De Ronde Tafel Conferentie, die op 23 Augustus begon, had tot taak de wijze te regelen, waarop de overdracht moest plaatsvinden. Het zou tot 2 November duren, voordat een overeenkomst, sindsdien door de betrokken, daartoe bevoegde lichamen in beide landen goedgekeurd en op 27 December jl. ten uitvoer gebracht, tot stand kwam.

Gesteld voor de concretisering van de wijze, waarop de soevereiniteitsoverdracht zou plaatsvinden, bleken de wederzijdse wensen ver uiteen te liggen.

Van Nederlandse zijde was men bereid de soevereiniteit over te dragen. Ter voortzetting van de historische verbondenheid tussen beide landen wenste men met de nieuwe staat een Unie aan te gaan, die een zekere zelfstandigheid met daarop gegronde taken zou bezitten; ook vroeg men in verband met belangrijke Nederlandse belangen in Indonesië om garanties op economisch en financieel gebied. Scherp geformuleerd kwam dit neer op een zekere beperking — waartoe Nederland zelf ook bereid was zich te verplichten — van de politieke en economische soevereiniteit.

De Indonesische wensen waren omvattender en absoluuter. Hoewel beseffend, dat bepaalde bindingen noodzakelijk zijn, begeerde men een zo volledig mogelijke soevereiniteit. De Unie met Nederland mocht geen belemmering vormen voor de politieke bewegingsvrijheid van de nieuwe staat; daarom wenst men haar te beperken tot een verdrag ter behartiging van gemeenschappelijke belangen. Ook op niet-politiek gebied verlangde Indonesië een zo absoluut mogelijke zelfstandigheid. Dit betekende in wezen, dat de nieuwe staat tegenover Nederland even vreemd en vrij wenste te zijn als ten opzichte van het overige buitenland.

Wie de resultaten van de Ronde Tafel Conferentie bestudeert, zal tot de erkenning moeten komen, dat de overeengekomen werkelijkheid meer Indonesische dan Nederlandse wensen bevat.

In algemene zin is dit reeds af te lezen in de aanhef van de Mantelresolutie, waarin door partijen wordt gesteld en onderschreven, dat de bereikte overeenkomst handelt over de wijze van overdracht van een „werkelijke, volledige en onvoorwaardelijke soevereiniteit”. Dit is het leidende beginsel, dat telkens, als een refrein, opklinkt uit de menigte van stukken, om in plechtiger accenten in de preambule van het ontwerp-constitutie van de R.I.S. zich aldus aan te kondigen: „Wij, volk van Indonesië, sinds tientallen jaren hecht verenigd in de strijd om de onafhankelijkheid, in blijvende vastberadenheid voornemens het recht te laten gelden om als vrije, soevereine natie te bestaan enz.”.

Het zijn geen decoratieve woorden zonder inhoud! Om te beginnen is daar de politieke soevereiniteit. Deze is inderdaad zo volledig mogelijk. Zeker, er is een Nederlands-Indonesische Unie met een gemeenschappelijk staatshoofd. Maar wat leest men in par. 2 van art. 1 uit het betreffende statuut? „De Unie doet geen afbreuk aan de staten van elk van de beide deelgenoten als onafhankelijke en soevereine staat”. Logisch daaruit vloeit voort art. 4: „Alle beslissingen in de Unie worden genomen bij overeenstemming tussen beide deelgenoten”.

Zo bezit de Unie zelfstandigheid noch een eigen taak. Zij is alleen naar de vorm een Unie; naar inhoud is zij een verdrag tussen soevereine staten, waarin deze zich bereid verklaren op bepaalde genoemde en niet genoemde terreinen samen te werken, mits daarover een eenstemmig oordeel kan worden verkregen.

Er is, naar inhoud, één concrete afspraak. De wederzijdse staatsburgers mogen — behoudens bepaalde uitzonderingen — in het rechtsgebied van de andere deelgenoot ambten bekleden (art. 24). Is dit echter zo belangrijk? Te allen tijde toch kan een staat aan vreemdelingen de gelegenheid geven in zijn dienst te blijven of te treden. Met dat al lijkt de positie van de Nederlandse ambtenaar in Indonesië daarmee verzekerd. Er is echter geen sprake van een blijvende regeling, want in het ontwerp-overeenkomst inzake de positie van de burgerlijke overheidsdienaren staan, tegenover de Indonesische verplichtingen hen over te nemen, twee voorbeholden: primo (art. 3), dat in hun rechtspositie slechts gedurende twee jaren na de soevereiniteitsoverdracht geen wijzigingen zullen worden aangebracht; secundo (art. 4), dat Indonesië het recht heeft, onmiddellijk na zijn optreden als zelfstandige staat, tot herschikking en selectie over te gaan.

In wezen gaat het dus enkel om de mogelijkheid in elkaars staatsdienst te gaan; de effectuering daarvan is nog een open kwestie.

Volledigheidshalve worde vermeld, dat de Unie zich op het standpunt stelt van de nondiscriminatie, hetgeen een normale bepaling is.

Zo blijkt de Unie beperkt te zijn tot een bereidverklaring tot samenwerking. Dit komt overeen met de Indonesische wensen inzake de zo volledig mogelijke soevereiniteit.

Hoe staat het op economisch en financieel gebied?

Daar is overeen gekomen, dat Indonesië de bestaande rechten, concessies en vergunningen erkent. Erkenning ook vindt het recht tot transfer van winsten, afschrijvingen, directiekosten, bijdragen aan pensioenfondsen, verzekeringspremies, rente en aflossing en spaargelden, naar goed internationaal gebruik. In de handelspolitiek tenslotte zullen de beide staten ten aanzien van de landen van Europa mede samenwerken.

Al deze regelingen echter mogen Indonesië's economische soevereiniteit niet aantasten. Zo is bepaald, dat de concessies, rechten en vergunningen kunnen worden beperkt „in het algemeen belang, waaronder het volksbelang” (art. 2 ontwerp financiële en economische overeenkomst). Voorts dienen ondernemers mede te werken met de sociale politiek van de Overheid in Indonesië (art. 12), die gericht is op de verbetering van de economische en sociale positie van de bevolking. Ook is bepaald, dat „daartoe geschikte Indonesiërs in de leiding (ook directies) en staven der bedrijven” dienen te worden opgenomen.

Het recht tot transfer van gelden heeft betrekking op een indrukwekkende lijst van onderwerpen. In par. 5, art. 18, behoudt Indonesië zich echter het recht voor beperkingen aan te leggen in verband met de deviezenpositie van het land.

Wat tenslotte de handelspolitieke samenwerking ten aanzien van Europa betreft, ook zij vindt beperking. Allereerst naar duur, want in par. 2, art. 21, leest men, dat in het laatste kwartaal van 1950 terzake van de voortzetting van de samenwerking opnieuw overleg zal worden gepleegd, „waarbij beide partijen vrij zijn opnieuw hun standpunt te bepalen”. Maar voorts heeft ieder der partijen zelf het recht te bepalen, of en in welke mate zij aandeel wenst te nemen in een bepaalde overeenkomst met derde landen in Europa.

Ook op economisch en financieel gebied triomfeert de Indonesische wens naar een zo volledig mogelijke soevereiniteit. Daarop is het Nederlandse verlangen naar

integrale handhaving en voortzetting van het bestaande, gestrand.

Er is meer; het is bekend, dat Nederland, zolang Indonesië nog debiteur is, in geval van ingrijpende wijzigingen op economisch en financieel gebied, toestemming daartoe heeft gewenst. In plaats van „toestemming” staat thans in de overeenkomst „overleg” (bijv. art. 16, par. 5, art. 18).

Behalve op politiek en economisch gebied domineert de Indonesische wens naar een zo volledig mogelijke soevereiniteit ook op andere terreinen. Zo inzake de defensie, waar van een automatisch gemeenschappelijk optreden geen sprake is. De verdediging van Indonesië te land, ter zee en in de lucht is een zuiver Indonesische aangelegenheid. Steun in de vorm van bepaalde diensten, opleiding, materieel, volgt eerst na verzoek.

Op cultureel gebied streven Nederland en Indonesië er naar om „in het eigen land een redelijke kennis te bevorderen van de cultuur van de deelgenoot in haar essentiële bestanddelen” (art. 6 ontwerp culturele overeenkomst). De betrekkingen moeten echter zijn gebaseerd op het beginsel van „volledige vrijheid, vrijwilligheid en wederkerigheid”. Tot handhaving van het Nederlands in Indonesië niet bereid bevonden.

Zo blijken over het algemeen — Nieuw Guinea maakt daar een uitzondering op — de Nederlandse wensen hoger te liggen boven de in de overeenkomsten bereikte werkelijkheid dan de Indonesische. Deze, gericht op de verwerfing van een zo volledig mogelijke soevereiniteit op alle terreinen, hebben getriomfeerd door de kracht van het emancipatieproces der volkeren in Azië en de in daden omgezette instemming daarmee van het buitenland.

Waartoe laat zich de nieuwe verhouding tussen Nederland en Indonesië, nadat is geconstateerd, dat het laatste land volledig sovereen zal zijn, terugbrengen? Nederlandse zeggingschap, inmenging of zelfs invloed hebben opgehouden te bestaan, voor zover Indonesië daarin niet vrijwillig toestemt of daarom verzoekt. Hebben de getroffen overeenkomsten dan in het geheel geen betekenis, geen inhoud, behalve in het negatieve, het discontinueren van de historische band tussen beide landen? Toch wel!

Er is deze betekenis, deze inhoud, dat met inachtneming van hun soevereiniteit Nederland en Indonesië zich bereid hebben verklaard samen te werken op politiek, op economisch, op cultureel en eventueel ander gebied. Dit betekent, dat de oude verbondenheid is verdwenen, maar ruimte is opengelaten voor een nieuwe, op basis van gelijkheid, vrijwilligheid en soevereiniteit.

Voor deze nieuwe verbondenheid pleiten aan Nederlandse zijde ernstige overwegingen. Daar zijn, naar schatting, in Indonesië ca 4 à 4½ mrd vooroorlogse guldens geïnvesteerd, die jaarlijks een zeker bedrag aan renumeraties afwerpen, welke, tezamen met andere inkomsten verkregen door de band met Indonesië, een totaal van 15 pCt van het Nederlandse nationale inkomen vertegenwoordigen. Indien de band met Indonesië niet meer bestaat, zou dus 15 pCt van dit nationale inkomen komen weg te vallen. Voor de ontworpen betalingsbalanspositie van Nederland zal het herstel van de transfer uit Indonesië, al zal zij niet zo groot meer kunnen zijn als in het verleden, bijzonder welkom zijn. Daar is verder de werkgelegenheid, die Indonesië aan duizenden Nederlanders bood en biedt, en zo zij aanwezig blijft, de druk van de groeiende bevolking kan verlichten. Daar is, om op economisch gebied te blijven, de versterking van de Nederlandse handelspolitieke positie, indien naast Nederlandse producten mede Indonesische zouden kunnen worden aangeboden.

Anderzijds kunnen Nederlands kapitaal, Nederlandse arbeid en Nederlandse commerciële ervaring Indonesië in niet geringe mate van nut zijn. Want voorshands is de nieuwe staat aangewezen op buitenlandse steun en aangezien zij in Nederlandse vorm reeds voor Indonesië

beschikbaar is, ligt het voor de hand, dat daarvan allereerst gebruik wordt gemaakt.

Ook op cultureel gebied pleiten wederzijdse belangen voor een nieuwe verbondenheid. Indonesië zal zich op technisch en wetenschappelijk gebied moeten uitrusten. Dit geschiedde in het verleden in en door Nederland. Deze werkzaamheid zou kunnen worden voortgezet. Anderzijds bevordert de gelegenheid daartoe de groei van de Nederlandse cultuur, die, haar alleen ten goede kan komen.

Zo lijken, bij een nieuwe verbondenheid, en materieel en geestelijk, de wederzijdse belangen gediend. Hoe liggen echter de factoren voor de verwelkoming?

En dan springt het onmiddellijk in het oog, dat er grote moeilijkheden zijn te overwinnen, waarbij het zaak is, over en weer, positieve en negatieve wensen meer in overeenstemming te brengen met de werkelijkheid.

Om begrijpelijke redenen zal Indonesië, vooral in de eerste tijd, vol wantrouwen staan tegenover elke Nederlandse werkzaamheid, omdat het daarin een poging kan zien tot aantasting van de zo moeizaam verkregen soevereiniteit. Daaruit resulteert een negatieve wens: geen of zo weinig mogelijk bemoeienis van Nederland. Een uittocht van het Nederlandse element uit Indonesië zal echter op geestelijk, maar vooral materieel, gebied een vacuum achterlaten met nadelige gevolgen voor het welzijn van land en volk, omdat een dergelijke leegte niet onmiddellijk kan worden aangevuld. Bovendien kan een eliminatie van het Nederlandse element uit Indonesië in het overige buitenland een vrees voor herhaling wekken, die de bereidheid tot hulpverlening remt.

Beduchtheid voor de handhaving van de nieuwe soevereiniteit is gerechtvaardigd; zij worde echter geen bron voor wensen, die moeilijk te vervullen zijn zonder ernstige weerslag in het eigen land.

Aan Nederland valt de zware taak te beurt het wantrouwen in Indonesië weg te nemen, de verdragspartner te doordringen van de zuiverheid van zijn bedoelingen, d.i.: diens soevereiniteit te eerbiedigen in alle opzichten. Dit zal niet eenvoudig zijn, want het begint met de noodzaak zichzelf te overwinnen.

Het is immers niet meer dan menselijk, dat men hier niet onmiddellijk kan wennen aan Indonesië als soevereine wederpartij. Vooral voor hen, die ginds in overheidsdienst of in het bedrijfsleven werkzaam zijn, geldt deze psychologische remming, voor de eerste categorie wellicht meer dan voor de tweede. Men wenst over het algemeen immers een andere situatie, al zullen weinigen voorstanders zijn van een terugkeer naar de koloniale heerschappij. Maar de huidige werkelijkheid is eenmaal verschillend van de geconcipeerde, al onderscheidt deze zich nog zo zeer van de historische.

Indonesië is een even soevereine staat geworden als welke andere ook, en alle Nederlanders in Indonesië zijn thans vreemdelingen, die, bij wet of verdrag, toestemming hebben gekregen er te zijn en te werken. Zij zullen zich hebben te gedragen als elders in het buitenland, zij zijn geen staatsburgers, laat staan, gelijk voorheen, meesters, doch gasten.

Maar het gewicht van het Nederlandse element, zowel geestelijk als materieel, dan? Men overschatte dat gewicht niet. Want voor de keus gesteld van een aanzienlijke achteruitgang in het eigen land of het toekennen van invloed aan Nederland, die de soevereiniteit zou kunnen aantasten, zal Indonesië niet aarzelen de eerste rampspoed te verkiezen boven de tweede. Op de nieuwe staat is van toepassing: „Want niet in het snijden der padie is de vreugde; de vreugde is in het snijden der padie die men geplant heeft”.

En bovendien: het is regelrecht „wishful thinking” te denken, dat Nederland het monopolie bezit van buitenlandse hulp in de vorm van kapitaal, arbeid en cultuurgoederen. Indonesië is, als soevereine staat, met een grote

rijkdom aan bodemschatten en een belangrijke positie in het bestel van de wereldpolitiek, niet, laat staan uitsluitend, aangewezen op Nederland.

Veeleer ligt de werkelijkheid zo, dat Nederland zal moeten concurreren met het overige buitenland, wil het met vrucht zijn economische en geestelijke werkzaamheid in Indonesië handhaven en voortzetten. In deze concurrentie heeft Nederland het nadeel van de psychologische remmingen bij zichzelf en de wederpartij, daartegenover het voordeel van reeds in Indonesië te zijn, het land te kennen en een apparaat te bezitten.

De Nederlandse werkzaamheid in Indonesië zal haar reden van bestaan niet — gelijk voorheen — kunnen verankeren in de bevoorrechtting, die nationalen altijd in zekere mate hoven niet-nationalen, genieten; zij zal haar kracht moeten vinden in haar eigen kwaliteit, in open concurrentiestrijd getoetst aan die van het overige buitenland. Dit is de werkelijkheid, die velen wellicht anders wensen, maar niet anders is.

Wanneer aldus, ginds en hier, de wensen worden gematigd, houding en standpunten op de gegeven werkelijkheid worden afgestemd, zal de nieuwe verbondenheid, voorshands alleen aanwezig in een wederzijdse bereidheid daartoe zegenrijke inhoud kunnen verkrijgen voor beide landen.

DE INTERNATIONALE ECONOMISCHE POSITIE VAN INDONESIA IN VERLEDEN EN HEDEN.

Verleden.

In internationaal economisch verband heeft het gebied, dat dezer dagen als onafhankelijke staat — de Republiek Indonesia Serikat — deel gaat uitmaken van de gemeenschap der volkeren, een eigen plaats ingenomen. Het is geweest een leverancier van grondstoffen en consumptiegoederen, niet in een overwegende eenzijdigheid van een of twee goederen, maar integendeel in een veelheid van behoorlijke kwantitatieve omvang per produkt. De technische rijkdom van de bodem, technisch rijk zowel voor de agrarische bedrijfstakken, als aan minerale bodemschatten, werd meer en meer omgezet in een economische rijkdom, dank zij de medewerking van aanwezige en van elders aangetrokken krachten en hulpmiddelen. De structuur van volk en land wees de richting voor de ontwikkeling aan en aanvankelijk was deze dan ook dienovereenkomstig. Op de juiste ogenblikken werden de mogelijkheden gezien en aangegrepen en waar verliezen en zelfs zware verliezen moesten worden genomen, werd het verloren gebied dadelijk door een ander vervangen, terwijl de openlegging steeds voortgang maakte: de vervanging van de arabica-koffie door de robusta, van grote kinagebieden door thee, de ontwikkeling der oliepalmcultuur later, zijn hiervan sprekende voorbeelden. De historische band met Nederland deed de belangstelling van de belanghebbende groepen daar zich omzetten in daden. Zodoende ontstond een volgens westerse grondslagen gedreven ondernemingswezen, terwijl ook de bevolking in grote mate belangstelling toonde voor de van elders ingevoerde gewassen; het sprekendst getuigd bij de rubber, ook echter bij andere gewassen, zoals bijv. koffie, thee en kina. Daarnaast hield de bevolking vast aan de vanouds bekende gewassen.

Door deze hele ontwikkeling kreeg Indonesië meer en meer en op tal van gebieden een vooraanstaande plaats als leverancier van goederen op de wereldmarkt. In enkele gevallen werd dit tijdelijk een vrijwel monopolistische positie (kinabast, rotan en copal), in andere een overheersende (peper en kapok), in weer andere een belangrijke (copra, palmolie en rubber). Onder deze produkten bevindt zich een aantal, dat weliswaar relatief op een be-

paalde markt uiterst belangrijk maar toch in absolute hoeveelheid en waarde slechts van bescheiden betekenis is, terwijl daarentegen andere niet genoemde goederen relatief een kleiner, absoluut een groter belang vertegenwoordigden.

Veelheid van produkten.

Op het gebied van de export treft ons de veelheid van produkten, welke in het kader van het geheel een vermeldenswaardige plaats innemen. Projecteren wij deze tegen de achtergrond van de tegenwoordige uitvoer en nemen wij als maatstaf ongeveer 5 pCt van de waarde van deze (zonder rekening te houden met de ingetreden koopkrachtvermindering van het geld), dan dienen voor 1925 te worden genoemd in volgorde van de waarde van de uitvoer: rubber, suiker, aardolieprodukten, tabak, copra, tinerts en tin, thee en koffie. Voor 1937 — een jaar waarin de totale uitvoerwaarde ruim 54½ pCt van die van 1925, doch kleiner, dan die van 1948 was — dienen dan te worden vermeld: rubber, aardolieprodukten, tinerts en tin, copra, suiker en thee. Beide opsommingen tonen het zwakke punt in Indonesië's economische structuur: de grote gevoeligheid voor en afhankelijkheid van de internationale conjunctuur. Als producent van oerprodukten was Indonesië zeer kwetsbaar, doch kon ook in sterke mate profiteren van een gunstige keér. Produkt na produkt bewijst zulks in zijn ontwikkeling. En met deze pijler voor de welvaart was ook het wel en wee in het binnenland nauw verbonden. Toch moet hier ook op gunstige factoren worden gewezen, nl. op de veelzijdigheid en op de financiële structuur. De veelzijdigheid aan produkten, die welvaart en ontwikkeling droegen, had het voordeel, dat, hoewel de conjuncturele ontwikkeling over de hele lijn toch altijd in dezelfde richting liep, deze toch verschillend ver ging. Terwijl landen, welke steunden op een of twee produkten (Brazilië met de koffie, Malakka met rubber en tin en later palmolie bijv.), geheel van het wel en wee van deze smalle basis afhingen, was voor Indonesië juist de grotere veelzijdigheid een factor, welke in de laagconjunctuur nog enigermate milderend werkte en ook de gevolgen van de hausse meer vervlakte dan anders het geval zou zijn geweest.

Financiële structuur.

De financiële structuur was van grote betekenis. Het vermogen, dat nodig was voor het financieren van de westerse ondernemingen, was van buiten Indonesië afkomstig. Reeds van het begin af hebben deze ondernemingen zich overwegend gerealiseerd, dat de financiering, in verband met de risico's aan haar werkzaamheid in Indonesië verbonden, niet mocht geschieden door het aantrekken van vreemd vermogen in de vorm van leningen, maar moest plaatsvinden met behulp van eigen middelen, dus aandelenvermogen. Dit was voor de positie van Indonesië daarom van zo grote betekenis, omdat daardoor de rentelast, welke diende te worden voldaan, tot kleine afmetingen beperkt bleef. Teneinde dit feit op zijn juiste waarde te schatten, moge hierop iets dieper worden ingegaan. Hoewel voorop dient te staan, dat elke aanwending van vermogen een offer voor de produktie betekent en dit offer dus ook ten laste van deze voortbrenging in rekening moet worden gebracht, maakt het toch een belangrijk verschil of dit offer op geregelde tijden moet worden betaald, dan wel of men uitsluitend tot vergoeding van de rente behoeft over te gaan, indien deze uit de opbrengst van het produkt kan geschieden. Voor een bedrijf betekent het moeten voldoen van rente (en aflossing) aan zijn crediteuren, dat daardoor zijn beschikbare middelen, welke juist in ongunstige tijden dringend nodig zijn voor de financiering van de voortzetting van de bedrijfsvoering, verminderen, terwijl indien met eigen vermogen wordt gefinancierd weliswaar het vermogen wordt aangetast indien rente en afschrijving

niet uit de opbrengst van het produkt terugvloeien, doch de beschikbare middelen onaangetast blijven. Dan toch behoeft geen betaling plaats te hebben. Daardoor blijft in het laatste geval het weerstandsvermogen van het bedrijf groter. In wezen ligt dezelfde toestand voor, indien de bedrijvigheid van een land wordt gefinancierd niet door spaarders binnen, doch door spaarders buiten de eigen economische eenheid. Op dit belangrijke vraagstuk is tot nu toe in de literatuur te weinig de aandacht gevallen. En voor Indonesië is dit vooralsnog een bij uitstek belangrijk probleem. In een economische eenheid, in welke niet door monetaire experimenten de geslotenheid van geld- en goederensfeer wordt verbroken, bestaat de tegenwaarde van de uitvoer, afgescheiden van wat in de sfeer van de Overheid plaats heeft, uit produktiekosten en winstparticipaties voor zover buiten die eenheid aan de produktie wordt deelgenomen, besteding van inkomen elders, besparingen voor zover deze nog geen investering hebben gevonden dan wel kapitaal- en consumptiegoederen voor zover de besparingen zijn aangewend. Krijgt in gevallen van een tweezijdig intensief internationaal verkeer de hele handels- en verdergaand de betalingsbalans voor de saldi een salderingskarakter, in gevallen als van Indonesië, waarin door de eenzijdigheid en de daaruit voortvloeiende mindere gecompliceerdheid deze werkelijkheid duidelijk aan de dag treedt, is het van de grootste betekenis om haar in haar consequenties onder het oog te zien, i.c. in verband met de financiering van het bedrijfsleven. Indien overwegend deze economische eenheid van buitenaf wordt gefinancierd, is het van belang hoe deze financiering geschiedt. Heeft deze plaats met eigen vermogen, dan vormen weliswaar rente over het geïnvesteerde vermogen en afschrijving op de duurzame produktiemiddelen factoren van de kostprijs, maar zodra de produktie — i.c. de uitvoer — een opbrengst geeft, welke niet voldoende is om deze kosten volledig te dekken, dan heeft dit geen ernstige gevolgen. Het betekent, dat in de uitvoerwaarde van de export deze kosten niet zijn opgenomen en dus ook niet kunnen worden overgemaakt, dat dus het ontstane verlies zonder verdere consequenties ten laste van de investering moet worden aanvaard. Heeft echter de financiering plaatsgevonden met behulp van leningen van elders, dan betekent dit daarentegen, dat de dienst dezer lening¹⁾ in elk geval uit de opbrengst der uitvoerprodukten zal moeten worden betaald dan wel dat de schulden aan het buitenland groter worden. Indien nu de uitvoerwaarde zodanig daalt, dat rente en afschrijving (lees aflossing) geen deel meer uitmaken van die waarde, betekent dit voor het land, dat tot die remise naar elders verplicht is, moeilijkheden. Er zal dan of, via de beperking van de invoer, gedwongen besparing binnenslands moeten plaatsvinden, dan wel intoring van vroeger plaatsgevonden hebbende nog niet geïnvesteerde binnenlandse besparing (welke een onverwerkt saldo der betalingsbalans heeft gelaten), of wel de schuldenlast der economische eenheid wordt groter doordat ter verkrijging van de overmakingsruimte moet worden geleend. Dit kan dan in het licht der ongunstige omstandigheden slechts geschieden op ongunstige voorwaarden, waaronder hoge rente. Dit spreekt daarom in het geval van Indonesië te sterker, omdat, hoezeer ook gestreefd werd naar een verbreding van de economische basis, toch nog steeds de uitvoerprodukten van bevolking en ondernemingen het fundament voor de welvaart waren en het overige bedrijfsleven in zijn ontwikkeling van die dezer exportprodukten causaal afhankelijk was. Het was dus een gelukkig verschijnsel, dat overwegend met eigen vermogen en niet met obligatieleningen of bankkredieten was gefinancierd.

¹⁾ Bij een juiste financiering zal van deviezenstandpunt verband tussen aflossing en afschrijving in die voege moeten worden gezocht, dat de eerste de laatste niet overtreft, tenzij de mogelijkheid bestaat buitenlandse schulden door besparing in binnenlands vermogen om te zetten.

Wel maakten enkele bedrijfstakken — zoals de spoor- en tramwegen — hierop o.i. ten onrechte, een uitzondering, doch als geheel maakte de rentelast der produktie voor leningen toch geen grote post uit in het budget van de overmakingen. Anders stond het met de rente van de schuld der overheden, welke ook gedelgd moest worden uit de waarde dezer exportprodukten. Dit was in werkelijkheid alleen mogelijk voor zover de Overheid op een deel dier exportwaarde, via haar heffingen, beslag had gelegd en dit deel niet, via besteding in de consumptieve of kapitaalsfeer reeds in goedereninvoer was omgezet. Juiste gegevens omtrent de rentelast en aflossingsplicht van het bedrijfsleven zijn slechts gedeeltelijk en vermoedelijk voor het kleinste gedeelte bekend; voor de overheidsschuld kwam dit bedrag in de jaren 1925/'28 boven de 80 miljoen gulden per jaar. Voor de jaren 1933/'37 lag de raming voor de totale rente- en schulddelegingslast over elders geleend vermogen voor Indonesië (Overheid en particulier) tussen de 90 en 150 miljoen gulden per jaar, waarvan rente alleen tussen de 68 en 90 miljoen; in de moeilijke jaren 1933/'35 maakte alleen het rentetransfer ongeveer 20 pCt van de exportwaarde der produkten uit, waarvan meer dan de helft ten laste der Overheid.

Het feit, dat het vermogen hoofdzakelijk uit het buitenland afkomstig was, had voor de interne verhoudingen in Indonesië nog een ander gevolg, n.l. dat in tijden van teleurstellende conjunctuur een zekere stabiliserende economische invloed binnenslands werd geoefend, doordat tekorten van de ontvangsten tegenover de uitgaven ook van elders moesten worden gefinancierd. Daardoor vloeiden de middelen — welke hun complement in de goedereninvoer vonden — naar Indonesië en werd, noodgedwongen, dus een gedeelte van de binnenlandse consumptie van elders gefinancierd.

Overige factoren.

Internationaal nam Indonesië op economisch gebied een min of meer bevoorrechte positie in, doordat de ontwikkeling van de archipel — en dan hoofdzakelijk Java en Sumatra — zo tijdig was begonnen. Daardoor toch kon op vele gebieden een voorsprongspremie worden geïncasseerd, zowel door de ondernemingen als in enkele gevallen door de bevolking. Deze werd omgezet in uitbreiding van het bezit — zeer typerend is in dit verband de bevolkingsrubber — en ook in krachten welke ten doel hadden deze voorsprong te behouden (opbouw proefstationswezen met aantrekking van wetenschappelijke arbeid).

Men kan tegenwerpen, dat het feit, dat het vermogen ter financiering van het produktie-apparaat van elders moest worden aangetrokken — en natuurlijk meebracht, dat met dit vermogen ook de vertrouwensmannen meekwamen — op zichzelf een groot nadeel was. Het heeft geen zin hier op de zgn. „drainage-theorie” in te gaan; elders, in mijn „De Indische exportprodukten” heb ik deze weerlegd. Zolang echter een land niet zelf over voldoende vermogen beschikt om zijn produktiemogelijkheden tot ontplooiing te brengen, zal het voor de keuze staan om of de ontwikkeling achterwege te laten of een beroep op elders te doen. Een open vraag daarbij is, of de investeerders van vermogen in Indonesië als groep wel zodanig hebben geprofiteerd als men ons vaak wil doen geloven; grote, zeer grote vermogens zijn verloren gegaan, terwijl het rendement der beleggingen — zolang niet monetaire ongezondheid een sluier over de werkelijkheid wierp — zeker niet hoog kan worden aangeslagen.

De derde schakel, welke Indonesië aan de internationale economie bond, was de invoer en de ook daárbij behorende dienstverlening. Deze invoer was en bleef steeds een afhankelijke bedrijfstak — evenals trouwens de dienstverlening in haar geheel — en typerend, maar noodzakelijk gevolg van de hele structuur, is, dat, behalve in 1921,

de invoer tot 1940 in waarde nooit de uitvoer overschreed, ondanks het feit, dat in de jaren van Indonesië's grote ontplooiing belangrijke vermogens moeten zijn toegevoerd. Meer en meer nam naast de invoer voor de op westerse leest levende bevolking ook de consumptieve invoer voor de autochtone bevolking haar plaats in. Voor zover mij bekend, zijn daaromtrent geen cijfers uit de laatste jaren bekend, maar vooral de grote mate van heroriëntering op Java in de crisis der jaren dertig vormt hier een sterke aanwijzing. De koopkracht dezer bevolking bleef over het algemeen echter nog gering. Daarnaast zagen wij de kapitaalgeederen steeds een plaats in de invoer hebben en wij namen voorts in verband met de industriële ontwikkeling, een stijgend aandeel van grondstoffen en halffabrikaten waar.

Heden.

Na 1945 ontstonden moeilijke jaren voor Indonesië. De oorzaken daarvan zijn te algemeen bekend, dan dat ik er nog lang bij stil behoef te staan. Het land was en werd verder economisch verzwakt; er was grote behoefte aan alles. Wij zien dan ook in deze jaren, dat de invoeren de uitvoer steeds weer overtroffen, waardoor de in de jaren 1940/42 gevormde deviezenpot werd opgeteerd en daardoor dus de daartegenover in het binnenland liggende koopkracht van haar inhoud werd beroofd ten behoeve van de gemeenschap. Te veel deed naar het mij voorkomt, de dadelijke nood de economische realiteit uit het oog verliezen, de werkelijkheid n.l., dat welvaart voor Indonesië voorlopig nog steeds afhankelijk is van het potentieel der exportproductie.

Basis voor welvaart.

De basis voor deze welvaart is door vernietiging en onrust in de achter ons liggende jaren sterk verzwakt en tevens eenzijdiger geworden. De spreiding is ineengeschrompeld tot een viertal produkten, waarvan drie buitengewoon conjunctuurgevoelig, n.l. aardolieprodukten, rubber, copra en tinerts, tezamen ongeveer 80 pCt van de gehele uitvoer vormende; de palmolie was voorts weer sterk in herstel. De aardolieprodukten behoren tengevolge van een bestaande afspraak niet tot het Indonesische deviezenregime en ook voor het herstel der geleden grote schade wordt geen beroep op Indonesië's zeer beperkte internationale koopkracht gedaan. Door de internationale economische ontwikkeling hebben de drie overblijvende dragers van de export, tenzij de politieke constellatie tot een andere invloed zou leiden, hun gunstigste tijd reeds achter zich en het wordt dus dwingende eis, dat zo spoedig mogelijk alle latente krachten weer volledig voor de wederopbouw kunnen worden ingezet. Niet alleen voor Indonesië zelf, maar ook voor de wereld, welke nog steeds aan tal van goederen behoefte heeft.

De toestand is echter zorgelijk. Wel is de verwachting gewettigd, dat thans een tijdvak voor de deur staat, waarin nieuwe mogelijkheden tot algemene ontplooiing zullen komen, maar de achter ons liggende jaren hebben de positie van Indonesië internationaal-economisch niet versterkt, doch eerder verzwakt. Met deze realiteit zal rekening moeten worden gehouden. De ontwikkeling heeft geleid tot een steeds geraker geworden discrepantie tussen de exportwaarde en de kosten der voortbrenging en na de devaluatie begint deze wanverhouding uitgesproken te worden.

Opvoering koopkracht.

De nieuwe staat is van oordeel, dat de koopkracht der bevolking moet worden vergroot; hoewel deze gedachtengang in principe juist is, moet toch wel worden bedacht, dat deze vergroting alleen dan welvaartbevorderend kan zijn, indien de concurrentiekracht van Indonesië's welvaartsbronnen, de exportprodukten, niet wordt aangetast. Hetzelfde geldt, althans in de eerstkomende

tijd, voor een verbreding van de economische basis. Juist in het contact met het internationale economische leven lag in het verleden, ondanks zijn zwakte, ook de kracht van Indonesië. Ongetwijfeld bestaat weer de mogelijkheid voor Indonesië om een voorsprong te behalen, door en in de verbreding van de economische basis, mits daarbij nauwlettend worden gevolgd de kansen, welke een algemene opheffing van het koopkrachtpotentieel in Zuid-Oost-Azië zullen openen; en mits dan althans een vrije internationale handel de gelegenheid zal verschaffen van deze kansen te profiteren. De structuur van Indonesië veroorlooft naar mijn mening een opbouw van een autarkie. Een dergelijk streven kan alleen maar aanvaardbaar zijn; indien dit niet gepaard zou gaan met een volledige ombouw der bestaande nationale economie. Voor Indonesië zijn door de natuurlijke omstandigheden de primaire welvaartsbronnen gegeven en autarkie zou betekenen grote afbraak aan de ene kant (men denke vooral aan de plantaardige en minerale vetten en oliën, aan rubber en tin), aan de andere kant opbouw van een nieuw groot geheel, dat alleen kan worden bereikt door invoer op uiterst grote schaal. Alleen zeer gelukkig kan de basis van Indonesië's economisch bestel worden verbreed, echter alleen indien daarbij voortdurend aandacht wordt gegeven aan de internationale economische ontwikkeling. De natuurlijke gesteldheid, n.l. het eilandrijk, is voor een autarkie buitengewoon ongunstig, ook al woont meer dan de helft van de bevolking op Java.

Invoer en autarkie.

Doch niet alleen voor de export zal Indonesië economisch internationaal moeten zijn georiënteerd, ook voor de invoer. Kan het koopkrachtpotentieel van Indonesië alleen maar worden vergroot door verhoging van de welvaart, deze verhoging betekent, dat meer moet worden geproduceerd met zo economisch mogelijke aanwending van de krachten. Dit betekent, dat men zich bij elke verbreding van de basis zal moeten afvragen, of de nieuwe bedrijfstakken wel onder zodanig gunstige voorwaarden zullen kunnen produceren, dat een welvaartsvergroting voor het geheel het gevolg zal zijn. Door de ongunstige binnenlandse economische verhoudingen is juist de internationale oriëntering noodzakelijk; alleen door Indonesië's economisch bestel internationaal in te passen, kan worden verwacht, dat voor Indonesië's economisch apparaat in zijn geheel de gunstigste verhoudingen worden geschapen.

Noodzaak nieuwe investeringen.

Indonesië zal voor op- en uitbouw, waarbij ook de wederopbouw, een belangrijke factor is, dringend behoefte hebben aan vermogen en, wil men ten volle van de nog liggende kansen profiteren, zulks op korte termijn. Het buitenlandse vermogen heeft geen verplichtingen aan Indonesië, dus zal alleen komen indien het perspectieven meent te zien. Perspectieven wat betreft mogelijkheden voor rustige ontplooiing, perspectieven ook wat betreft winstkansen. Deze zullen dus moeten bestaan. In de voorgaande regels heb ik lang stil gestaan bij de financiering in het verleden. Dit was niet terwille van de historie, maar juist met het oog op de toekomst. Voor alles hield Indonesië zich ervoor dat vermogen aan te trekken in de vorm van leningen. Te talrijk zijn in het verleden internationaal de voorbeelden geweest, dat juist de buitenlandse leningen tot grote moeilijkheden hebben geleid, te groot is bij de bestaande kwetsbaarheid van Indonesië het gevaar, dat leningen op grote schaal veeleer welvaartvernietigend dan welvaartbevorderend zullen zijn, om van internationaal politieke consequenties maar te zwijgen. Wil men Indonesië's toekomst economisch sterker maken, dan zal het nodig zijn juist risicodragende en geen vaste-rentedragende investeringen te bewegen naar Indonesië te komen. Alleen dan kan echter op de duur een gezonde nationale economie ontstaan, indien

Indonesië bovendien zelf zo spoedig mogelijk door versobering komt tot sparen in de koopkrachtvorm en investering als risicodragend vermogen. De voorbeelden hiervan zijn er en Indonesië moge er zich aan spiegelen. Ook zonder onnatuurlijke omstandigheden, als elders gevoerde oorlogen, kan deze toestand worden bereikt.

De nieuwe regeerders staan voor een zware, maar grootse taak. Mogen zij de kracht en wijsheid hebben om de realiteit op economisch gebied te doen prevaleren.

Batavia, December 1949.

J. F. HACCÖÖ.

DE POSITIE VAN DE NEDERLANDSE AMBTENAAR IN INDONESIË NA DE OVERDRACHT.

Aan de beoordeling van de positie van de Nederlandse ambtenaar in Indonesië na de overdracht van de soevereiniteit, moet voorafgaan de vaststelling van de plaats, welke het ambtenarencorps in het algemeen in de Indonesische samenleving inneemt en waaraan de taak kan worden afgemeten, welke de Overheid in de Indonesische maatschappij vervult.

Niet geheel ten onrechte is het voormalige Nederlandsch-Indië wel eens een ambtenarenstaat genoemd. Een dergelijke kwalificatie zou zeker niet juist zijn, wanneer men er zich toe zou bepalen de omvang van het ambtenarencorps te vergelijken met de totale bevolking van Indonesië. In dat geval blijkt zelfs, dat het percentage der bevolking; dat op een of andere wijze deel uitmaakt van de overheidsapparaatruur geringer is dan in de meeste andere landen. Vergelijkt men evenwel de omvang van het ambtenarencorps met dat deel der bevolking, dat alfabeet is, dan wint de in de aanhef gestelde uitspraak wel zeer aan betekenis.

Enige cijfers mogen het voorgaande illustreren, waaraan wordt toegevoegd, dat geen recente opgaven bestaan, doch dat uit het beschikbare cijfermateriaal voldoende gegevens kunnen worden geput om een totale indruk te vormen, die ook thans nog niet ver bezijden de werkelijke toestand zal liggen.

De totale bevolking van Indonesië bedroeg volgens de Volkstelling 1930: 60.727.233. Hiervan waren 59.138.067 Indonesiërs, 240.417 Europeanen en 1.348.749 personen behorende tot de Chinese en overige bevolkingsgroepen.

Het totale aantal van het actief dienend personeel in Gouvernementsdienst bedroeg volgens het „Indisch Verslag 1939” op 1 Maart 1932: 103.619, waarvan 85.708 Indonesiërs, 17.034 Europeanen en 877 personen behorende tot de Chinese en overige bevolkingsgroepen. Hierin waren niet begrepen de militaire landsdienaren van Land- en Zeemacht en het personeel van de autonome gebiedsdelen (provincies, regentschappen, gemeenten, zelfbesturen e.d.).

Sedert is de bevolking toegenomen en het ambtenarencorps ingekrompen. Voor de bevolkingstoename zijn geen nadere gegevens bekend, voor het personeelcorps wel, nl. naar de stand op 1 October 1940, toen het actief dienend personeel in Gouvernementsdienst 81.957 personen omvatte, waarvan 64.369 Indonesiërs, 16.725 Europeanen en 863 personen behorende tot de Chinese en overige bevolkingsgroepen.

Uit deze cijfers kan blijken, dat zelfs, indien de militairen en de ambtenaren van de autonome ressorten zouden worden medegegeteld, het totaal aantal der overheidsdienaren in vergelijking tot het totaal der bevolking betrekkelijk gering is.

Geheel anders ziet de situatie er uit, wanneer wij de omvang van het ambtenarencorps afmeten aan dat deel der bevolking, dat alfabeet is en dan nog meer in het bij-

zonder aan dat deel der alfabeten, dat in staat is de Nederlandse taal te spreken en te schrijven.

Blijkens de Volkstelling 1930 bedroeg het aantal alfabeten onder de Indonesiërs 3.746.225, onder de Europeanen 180.504 en onder de Chinese en overige bevolkingsgroepen 369.850. Daarvan waren er onder de Indonesiërs 187.708, onder de Europeanen 172.089 en onder de Chinese en overige bevolkingsgroepen 41.080 personen in staat de Nederlandse taal te spreken en te schrijven.

In de vooroorlogse periode zien wij dus, dat van een totaal van 3.746.225 Indonesiërs-alfabeten er 187.708 zijn die Nederlands kennen, dat daarvan ettelijke tienduizenden in overheidsdienst zijn, derhalve deel hebben aan de administratieve en technische functies, welke uitgaan boven het eenvoudigste niveau en dat op een totaal van 172.089 Europeanen er in 1932 17.034 en in October 1940 16.725 in ambtelijke dienst zijn.

Geconstateerd mag dan ook wel worden, dat het ambtelijke element, zowel in het min of meer ontwikkelde deel der Indonesische bevolking als in het Europese bevolkingsdeel een zeer ruime plaats inneemt.

Met het vorenstaande voor ogen behoeft het wel geen uitvoerig betoog, dat in de jaren onmiddellijk volgende op de Japanse bezettingsperiode, het ambtenarenvraagstuk een punt van voortdurende en ernstige zorg voor de Regering van Indonesië was. De Japanse bezetting en de daarop aansluitende periode van politieke onzekerheid, heeft in tweeërlei opzicht grote ontreddering gebracht, zowel in het corps der overheidsdienaren als in de beheers-taak der Overheid. De uitschakeling van het corps Europese en degelijke wijze, werd belemmerd, doordat de Japanse bezetting, zowel in als buiten de interneringskampen vele slachtoffers had gemaakt. Zij, die er het leven hadden afgebracht, bleken voor een deel fysiek ongeschikt om verder in de tropen te dienen, een ander deel moest voor dringende recuperatie naar Nederland of een ander gebied met gematigd klimaat worden gezonden. De Landsadministratie bleek in hoge mate ontzederd en de ambtelijke machine werd zwaar belast door de noodzaak van het treffen van allerlei voorzieningen, door het teloor gaan van archieven en het ontbreken van materialen. Voor de uitvoering van het zo belangrijke deel van de ambtelijke taak, dat voorheen door de Indonesiërs werd verricht, moesten al evenzeer voorzieningen worden getroffen, omdat slechts een klein deel der Indonesische ambtenaren beschikbaar was. Velen bevonden zich nl. in Republikeinse dienst en waren niet bereid in hun oude werkkring terug te keren; anderen, die wel beschikbaar waren, hielden zich voorshands afzijdig.

Het zal wel duidelijk zijn, dat onder die omstandigheden bijzondere maatregelen moesten worden getroffen. Voor een deel moest het tekort aan arbeidskrachten worden aangevuld door de tijdelijke, die evenwel weinig of geen ervaring hadden op het terrein van de ambtelijke werkzaamheid, anderdeels werd de werving in Nederland met kracht ter hand genomen. Daarvoor werd de weg gevolgd van aanwerving op zgn. kort-verband, waarbij gegadigden zich voor drie jaar verbonden, in het algemeen zonder uitzicht op opneming in vaste dienst.

De werving voldeed reeds van den beginne af niet aan de behoeften. De toestanden in Indonesië, de betrekkelijke onveiligheid, het gebrek aan woonruimte met de daarmee gepaard gaande moeilijkheden voor vestiging van de gezinnen, de sterke stijging van de kosten van levensonderhoud, het ernstig gebrek aan passend onderwijs, maar vooral de onzekerheid, voortvloeiende uit de onoverzichtelijke

lijke politieke toestand en de onwetendheid met betrekking tot de uitkomst van het geschil met de Republiek, waren al evenveel belemmeringen voor het aanvaarden van een werkring in ambtelijk verband, waaraan immers meer dan aan een particuliere werkring of een vrij beroep, de eis van zekerheid wordt gesteld.

De niet over-talrijke kort-verbanders, die niettemin een taak in Indonesische overheidsdienst aanvaardden, waren — hoewel een welkome aanvulling van en hulp voor het overgebleven oude personeel — toch zeer onvoldoende om een vlotte gang van zaken te waarborgen.

Ter bevordering van de werving en teneinde de in dienst zijnde ambtenaren te doen doordienen in voldoende zekerheid voor de toekomst, gaf de Nederlandse Regering in Augustus 1947 een verklaring uit, waarin aan zekere groepen van ambtenaren de grondslagen werden gegarandeerd, waarop de rechtspositie van de Nederlandsch-Indische landsdienaar berust, derhalve bijv. het recht op pensioen en de aanspraak op nonactiviteitstractement en buitenlands verlof.

Het zou zeker te boud zijn te beweren, dat deze verklaring het doel dat voorzat, bereikte. Zij was in vage bewoordingen gesteld en beperkte zich tot zekere groepen van Europese ambtenaren, nl. tot die, welke aanspraak konden doen gelden op buitenlands verlof. Ook een nadere interpretatie door de Regering in Batavia gegeven, vermocht niet de bevrediging te schenken, die rust had kunnen brengen in het ambtenarencorps.

Inmiddels was op 9 Februari 1948 door de Nederlandse Regering ingesteld de Commissie Rechtspositie Nederlandsch-Indisch Overheidspersoneel, naar haar voorzitter gewoonlijk de Commissie-Werner genoemd, die tot taak had voorstellen in te dienen betreffende de voorzieningen, welke in verband met de staatkundige reconstructie van het Koninkrijk zullen dienen te worden getroffen ten aanzien van de rechtspositie van het in dienst zijnde Nederlandsch-Indische overheidspersoneel en de nieuwe krachten die in dienst zijn en zullen worden aangeworven, ter uitvoering van de door Nederland aanvaarde verplichting tot het verlenen van bijstand aan de nieuwe staatkundige organen in Indonesië.

Uit het overleg van deze Commissie met de Regering van Indonesië en met de vakbeweging van ambtenaren in Indonesië, kwamen twee tegenover elkaar staande opvattingen naar voren met betrekking tot de toekomstige status van de Nederlandsch-Indische ambtenaar.

Een belangrijk deel der zgn. „blijvers” onder de ambtenaren, d.w.z. de in Indonesië geboren en getogen personen, die weliswaar nog met banden des bloeds aan Nederland zijn verbonden, maar Indonesië als hun vaderland en land van blijvende vestiging beschouwen, verlangde overgang naar de dienst van de Verenigde Staten van Indonesië met handhaving van de rechtspositieregelen, zoals deze onder het voormalige Nederlandsch-Indische Gouvernement golden. De overgrote meerderheid der zgn. „trekkers” daarentegen, d.z. diegenen, die uit Nederland zijn uitgezonden en zich blijvend met het Moederland verbonden gevoelen, bleken over het algemeen gaarne bereid hun diensten aan de nieuwe Staat ter beschikking te blijven stellen, doch verlangden de vorming van een bijstandscorps, waarin alle ambtenaren-Nederlanders zouden moeten worden opgenomen en waaraan de status van een Nederlands ambtenarencorps zou moeten worden gegeven. De in Malino en Linggadjati ontwikkelde bijstandsgedachte zou naar hun mening op deze wijze het best tot haar recht komen. Zij achtten de overdracht van het gehele ambtenarencorps aan de nieuwe staat ontoelaatbaar, omdat de ambtenaar niet tot de boedel behoort en zodanige overdracht een ernstige inbreuk zou betekenen op de persoonlijke vrijheid van ieder ambtenaar afzonderlijk.

Uitgaande van de overweging, dat van de nieuwe soevereine staat niet mocht worden verlangd, dat hij de uit-

voering van zijn taak als zelfstandige Overheid zou moeten uitoefenen met een ambtenarencorps, waarvan een belangrijk gedeelte niet in zijn dienst zou staan doch slechts te zijner beschikking zou zijn gesteld, besliste de Regering tenslotte, dat het gehele ambtenarencorps in dienst van de Verenigde Staten van Indonesië zou moeten overgaan, doch dat daarnaast aan de ambtenaren van Nederlandse nationaliteit zekere garanties zouden worden gegeven.

Ter geruststelling van de betrokken ambtenaren gaf de Nederlandse Regering op 5 Augustus 1949 een aanvullende en duidelijker omlijnde garantieverklaring uit, waarin Zij o.a. als doelstelling aangaf, dat „aan de Verenigde Staten van Indonesië bij het overnemen van de soevereiniteit een ervaren ambtelijk apparaat ten dienste zal staan”.

In deze verklaring werd de beperking tot bepaalde Europese groepen opgeheven en werden derhalve alle Europese ambtenaren van garanties voorzien, voor zover zij hun dienstverband uiterlijk vijf jaar na de overdracht zouden beëindigen. Dit geschiedde in het vertrouwen, dat de positie van het in dienst zijnde personeel zich binnen dat tijdsverloop voldoende zal hebben geconsolideerd en zonder tekort te doen aan het standpunt van de Nederlandse Regering, dat de Verenigde Staten van Indonesië als rechtsopvolgers van het Nederlandsch-Indische Gouvernement de verplichtingen van het nog onder Nederlandse soevereiniteit staande Indonesië, onverkort zullen overnemen.

Sedert is ter Ronde Tafel Conferentie met de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië overeengekomen, dat op het tijdstip van de soevereiniteitsoverdracht alle alsdan bij de Regering van Indonesië in vast of tijdelijk dienstverband of op kort-verband werkzame burgerlijke overheidsdienaren in dienst van de Republiek zullen overgaan. De Republiek aanvaardt alle rechten en verplichtingen, welke Indonesië op het tijdstip der overdracht heeft ten aanzien van de overheidsdienaren van Indonesië alsmede ten aanzien van de gewezen overheidsdienaren en de nagelaten betrekkingen. De Republiek verklaart gedurende een periode van twee jaar na de overdracht geen wijzigingen in de thans geldende rechtspositiebepalingen te zullen aanbrengen, ten nadele van hen, die de Nederlandse nationaliteit bezitten en zo lang zij deze behouden. Wel heeft zij reeds aanstonds het recht tot herschikking en selectering over te gaan. Mocht de Republiek tot ontslagverlening overgaan, om redenen van dienstbelang, buiten schuld of toedoen van betrokkene, dan is de afvloeiingsregeling van toepassing, die ten tijde van dat ontslag van kracht is. Wordt een ontslag op eigen verzoek verleend tijdens de hiervoor genoemde overgangperiode van twee jaar, dan verkrijgt de betrokkene generlei aanspraak op een uitkering door of vanwege de Republiek. Is het ontslag verzocht na afloop der overgangperiode tengevolge van zodanige wijziging in de dienstvoorwaarden, dat ten beoordeling van de Republiek, doordienen in redelijkheid niet kan worden gevergd, dan zal betrokkene kunnen afvloeien op de daarvoor gestelde voorwaarden.

De afvloeiingsvoorwaarden omvatten wachtgeld of onderstand, voor de ambtenaren in vaste dienst in de meeste gevallen gevolgd door een evenredig pensioen. Het is in het bestek van dit artikel niet mogelijk de afvloeiingsvoorwaarden geheel over te nemen. Volstaan moge worden met de opmerking, dat zij, naar mag worden aangenomen, ook voor de ambtenaren bevredigend zijn.

Intussen heeft de Regering een ontwerp-Garantiewet bij de Staten-Generaal aanhangig gemaakt. Dit ontwerp garandeert aan de in dienst zijnde ambtenaren alsmede aan hen, die na de oorlog aan de wederopbouw van Indonesië hebben deelgenomen, doch sedert zijn gepensionneerd alsmede aan de nagelaten betrekkingen van deze categorieën:

1e.- het pensioen, wanneer is voldaan aan de voor eer-

vol ontslag uit de dienst met recht op pensioen gestelde voorwaarden;

2e. de gevolgen van een ontslag, dat niet op eigen verzoek is verleend en niet aan eigen schuld of toedoen is te wijten;

3e. de gevolgen van een ontslag op eigen verzoek wegens wijzigingen in de dienstvoorwaarden, de dienstverhoudingen of de levensomstandigheden, zodanig, dat voortzetting van de dienst in redelijkheid niet kan worden gevorderd.

Deze garanties gelden slechts, wanneer het ontslag is ingegaan uiterlijk vijf jaar na het tijdstip van de soevereiniteitsoverdracht.

De redelijkheid van de redenen, die tot het ontslag hebben geleid, zullen worden beoordeeld door een commissie.

Afgezien van verdere detailkwesties, moge hier nog worden vermeld, dat verwezenlijking der garanties wordt gebonden aan de eis van vestiging metterwoon in Nederland binnen twee jaar na de soevereiniteitsoverdracht.

De voornaamste bezwaren van de ambtenaren richten zich tegen de omstandigheid, dat de redenen, die tot het ontslag leiden ter beoordeling aan een commissie zullen worden voorgelegd. Tegen deze beperking van de vrijwilligheid wordt, naar uit het Voorlopig Verslag der Tweede Kamer blijkt, ook door de Staten-Generaal stelling genomen. Men gaat er daarbij van uit, dat vrijwilligheid weliswaar altijd aanwezig is, omdat de Regering niemand kan dwingen in dienst te blijven, maar dat alsdan in elk geval afvloeiingsregelen behoren te worden gesteld en gegarandeerd, daar anders, behalve ten aanzien van de weinige financieel onafhankelijken, toch de economische dwang bestaat om in dienst te blijven, op straffe van brodeloosheid, omdat de arbeidsmarkt voor het plaatsen van nieuwe werkkrachten hier te lande bepaald niet willig kan worden genoemd.

Gehoopt moet worden, dat het tot wet verheven product tenslotte de ambtenaren-Nederlanders in voldoende zekerheid voor de toekomst doet doordienen.

Het ambtenarencorps van Indonesië heeft in de achter ons liggende decennia een mooie taak verricht en het kan niet anders dan als een voordeel worden gezien, dat de jonge soevereine staat met dit corps zijn taak kan aangaan, zonder dat het gemutilleerd wordt door afkapping van het Europese deel ervan.

Het ligt uiteraard in de lijn der verwachting, dat de leidende en sleutelposities al dadelijk voor een deel en in de toekomst wel geheel in Indonesische handen zullen overgaan. Aan de Nederlanders zal daarbij voorlopig hoogstens nog een adviserende taak worden toebedeeld. Het streven om de leidinggevende en administrerende taak met zonen van het eigen land uit te voeren is volkomen normaal. Zo lang evenwel een bredere laag van Indonesische intelligentsia met voldoende ervaring nog ontbreekt, zal, naar steller dezes meent, nog een mooie en aantrekkelijke taak voor Nederlanders zijn weggelegd. Dat deze Nederlanders over voldoende kennis van taal, land en volk moeten beschikken en technisch of administratief behoorlijk onderlegd moeten zijn, zal wel nauwelijks behoeven te worden betoogd.

Wanneer beide partijen, de Regering van de Republiek enerzijds en de ambtenaren-Nederlanders anderzijds, de nodige tact en souplesse opbrengen om de nieuwe verhoudingen recht te doen wedervaren, dan zal zulks het schone en geweldige Indonesische Rijk in de hoogste mate ten goede komen.

's-Gravenhage.

E. ISRAËL.

DE TRANSFERREGELING TUSSEN NEDERLAND EN INDONESIË.

Iedere overeenkomst inzake transfer veronderstelt het ontbreken van een vrije deviezenmarkt. Bij een vrije deviezenmarkt — onverschillig of deze is gebaseerd op vaste wisselkoersen of op een vrije koersvorming — is voor een overeenkomst, inzake transfer geen plaats. Pas wanneer de omstandigheden of de sociaal-economische opvattingen van de Overheid tot beperkingen in het betalingsverkeer met het buitenland aanleiding geven, kan het wenselijk zijn bij verdrag te regelen in hoeverre men voor bepaalde overmakingen prioriteiten kan doen gelden. Geen enkele overeenkomst op dit punt zal echter meer betekenen dan een zekere verklaring van „goodwill” omdat bij de veelheid van belangen, die in een dergelijk geval om de voorrang strijden, nimmer aanspraak zal kunnen worden gemaakt op een dusdanige onaantastbare voorkeursbehandeling, dat daarvoor betalingen zouden moeten wijken, die in het licht van de algemene economische en sociale politiek van de verdragspartner als primair worden beschouwd. Bovendien zal het nimmer mogelijk zijn deze laatste belangen anders dan in algemene termen te omschrijven, waarbij het grotendeels van de feitelijke politieke en economische ontwikkeling zal afhangen, welke concrete betekenis daaraan op een bepaald moment zal kunnen worden toegekend.

In dit licht bezien, zijn eigenlijk van meer belang dan de inhoud van de specifieke transferbepalingen de vooruitzichten op herstel van een vrije deviezenmarkt en de algemene verwachtingen ten aanzien van het te voeren deviezenbeleid.

De vooruitzichten op het herstel van een vrije deviezenmarkt worden in het algemeen bepaald door twee groepen van omstandigheden:

1) de ontwikkeling van de binnenlandse monetaire en economische politiek, waaronder niet alleen het begrotingsbeleid in engere zin maar ook de algemene sociale en economische opvattingen van overwegend belang zijn en

2) de primaire factoren, die de ruilkracht van een land met het buitenland bepalen.

Beide groepen van factoren zijn tot op zekere hoogte onderling afhankelijk maar anderzijds toch weer dusdanig zelfstandig bepaald, dat zij afzonderlijk kunnen worden beschouwd.

Iedere sociale politiek heeft de neiging de uitgaven van de Staat primair te stellen boven de inkomsten en loopt daardoor het gevaar van inflationisme. In het bijzonder geldt dit voor een gemeenschap als de Indonesische, waar een groot deel van de bevolking leeft op de grens van een fysiek minimum en men te zelfder tijd grote ambities heeft ten aanzien van de algemene economische en sociale ontwikkeling.

Aangenomen moet worden, dat de kosten van het regeringsapparaat in Indonesië voorlopig hoog zullen zijn. De instandhouding van een uitgebreid militair apparaat is niet alleen noodzakelijk ter bestrijding van bendewezen en misdaad, maar is ook indirect een middel om onrustige elementen, die anders wellicht gevaarlijk zouden kunnen worden, te binden. Zelfs al zou blijken, dat vele van de sociale dromen van de nieuwe machthebbers niet voor verwezenlijking vatbaar zijn, dan nog moet men verwachten, dat de sociale bemoeiingen van de Overheid niet gering zullen zijn.

Dit alles maakt, dat, voor zover zulks door de sociale tendenties wordt bepaald, een vrij deviezenverkeer voorsnog niet zeer waarschijnlijk is.

Daartegenover staat, dat de ruilkracht van Indonesië in de wereld in vele opzichten gunstiger is dan van menig Westeuropese Staat. De grondstoffen, die Indonesië levert, hebben een gereede markt. Zolang geen algemene depres-

sieverschijnselen optreden, mag op een — in verhouding tot de productiekosten — nog altijd aantrekkelijk prijspeil worden gerekend.

Quantitatief is de uitvoer nog slechts ongeveer $\frac{1}{3}$ van vóór de oorlog. Ieder herstel van de geleden oorlogschade, iedere vergroting van orde en rust, zal derhalve direct tot een verbetering van de omvang van de uitvoer leiden. De mogelijkheden van een herstel van Indonesië als producent van wereldmarktgoederen zijn nog altijd groot.

De buitenlandse schuldenlast van Indonesië is reëel genomen geringer dan zij in de laatste tientallen jaren ooit is geweest. Na de kwijtschelding van rond f 2 mrd schuld aan Nederland, is zij uitgedrukt in de gedeprecieerde valutas van na de oorlog nauwelijks groter dan voor de Japanse bezetting en bij het gestegen wereldprijspeil derhalve als reële last belangrijk kleiner.

Niettemin zal juist, wanneer Indonesië zich als zelfstandige Staat bevredigend mocht ontwikkelen, de neiging tot rehabilitatie van het bedrijfsleven voorlopig nog een belangrijke druk op de betalingsbalans uitoefenen.

Hoewel Indonesië met zijn uitgebreid eilandenrijk, zijn 70 miljoen bevolking en zijn geringe kader van administratieve krachten, zich uiterst slecht leent voor het voeren van een minutieus deviezenbeleid, moet op grond van de hierboven geschetste feitelijke omstandigheden worden verwacht, dat ook in dat deel van de wereld voorlopig van deviezencontroles geen afstand zal worden gedaan.

Een andere kwestie is, dat de vorm waarin de deviezencontrole in Indonesië zal worden uitgeoefend, weleens een geheel andere zou kunnen zijn dan zij tot nog toe geweest is en waaraan wij in West-Europa gewend zijn. Vormen, waarbij het deviezenverkeer volgens zeer algemene beginselen wordt verdeeld in grote groepen, waarvan de afwikkeling slechts tegen verschillende koersen kan plaatsvinden, betekenen een dusdanige vereenvoudiging in vergelijking met het in Nederland bestaande systeem, dat een ontwikkeling in deze richting in Indonesië alleszins waarschijnlijk moet worden geacht.

Het punt is hierom van belang, omdat het nog eens opnieuw en van een andere gezichtshoek uit duidelijk maakt hoe zeer de feitelijke uitkomst van bepaalde transferovereenkomsten onvoorspelbaar is. Immers, niet alleen, dat — zoals reeds in de aanvang werd geconstateerd — iedere overeenkomst inzake transfer, wat de feitelijke uitkomst betreft, grotendeels wordt bepaald door politieke en economische ontwikkelingen, waarop men slechts bij het voortduren van de koloniale verhoudingen invloed zou hebben kunnen uitoefenen, doch die in het verkeer tussen soevereine Staten veeleer als onvoorzienbare en nauwelijks te beïnvloeden gegevens moeten worden aanvaard, ook de vorm waarin het deviezenverkeer zich kan ontwikkelen, brengt zijn eigen onzekerheden met zich.

Niet alleen de overdracht als zodanig is immers van belang, maar ook de koers, waartegen deze plaatsvindt, en bij een multi-pele koersvorming derhalve de rubriek waarin de respectieve transacties worden ondergebracht.

Wanneer wij in het licht van het voorafgaande de in de financiële en economische overeenkomst voorkomende transferbepalingen aan een nader onderzoek onderwerpen, dan interesseren ons in de eerste plaats die bepalingen, waarbij ten aanzien van de algemene richtlijnen van het financieel en economisch beleid nader overleg met Nederland is overeengekomen. Gezien het volledige karakter van de soevereiniteitsoverdracht kan Nederland uiteraard generlei invloed doen gelden op het algemene sociale beleid en de begrotingspolitiek. Hier moest derhalve bij voorbaat met een algemene beginselverklaring voor een gezond economisch beheer worden volstaan.

In artikel 14 van Afdeling B (financiële betrekkingen) van de financiële en economische overeenkomst is vast-

gelegd, dat „Nederland en de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië ieder voor zich zullen streven naar een gezond monetair systeem, zich daarbij basierend op de beginselen tot uitdrukking gebracht in de Bretton Woods Overeenkomsten. Dit vereist onder andere, dat in elk der landen slechts één circulatiebank werkzaam zal zijn. De monetaire politiek van elk der beide landen zal zijn gericht op het bereiken en handhaven van een stabiele interne en externe waarde van de munteenheid en op het bevorderen van een vrij betalingsverkeer”.

In artikel 15 wordt nog nader verklaard, dat de Republiek, ook zolang zij het lidmaatschap van het Internationale Monetaire Fonds nog niet heeft verkregen, de regels, welke een lid van het Fonds heeft in acht te nemen, zal naleven.

Gezien het feit, dat de statuten van het Fonds voor door de oorlog getroffen landen gedurende de eerstvolgende jaren de mogelijkheid open laten voor een systeem van deviezencontroles en gezien de omstandigheid, dat het Fonds t.a.v. de praktische toepassing van het beginsel van vaste en enkelvoudige wisselkoersen in het bijzonder ten aanzien van minder ontwikkelde landen bij herhaling blijkt heeft gegeven bereid te zijn tot belangrijke afwijkingen van dit beginsel, kan uit deze algemene onderschikking aan de regels van het Internationale Monetaire Fonds overigens geen vergaande conclusie worden getrokken ten aanzien van de in feite te verwachten deviezenpolitiek.

Een meer directe verplichting tegenover Nederland is te vinden in artikel 17, welk artikel bepaalt, dat „zolang de internationale of interne omstandigheden een deviezenregiem noodzakelijk maken, Nederland en de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië overleg (zullen) plegen terzake van voor de wederpartij van wezenlijk belang zijnde punten van het te voeren deviezenbeleid”, terwijl in artikel 16 is vastgelegd, dat over wijziging van de wisselkoers van de munteenheden tussen beide landen voorafgaand overleg zal worden gepleegd.

Voor zover het deviezenbeleid de resultante is van dieperliggende maatregelen op monetair en financieel gebied, kan voorts nog van belang zijn de bepaling van artikel 19, waarbij de Republiek zich verbindt, zolang zij schuldverplichtingen heeft aan Nederland, waaronder mede begrepen de door Nederland ten behoeve van schulden van Indonesië gegeven garanties, in het algemeen overleg te plegen, wanneer zij belangrijke maatregelen overweegt op monetair en financieel gebied, voor zover belangen van Nederland daarbij zijn betrokken.

Meer in concreto is bepaald (lid 1), dat met Nederland overleg zal worden gepleegd zowel ter zake van voorgenomen wijzigingen in de op het tijdstip van de soevereiniteitsoverdracht van kracht zijnde muntwet en de Javase Bankwet als ten aanzien van een nieuw door de Republiek vast te stellen muntwet en circulatiebankwet en daarin eventueel nadien aan te brengen wijzigingen. Tot het tijdstip van het van kracht worden van de nieuwe circulatiebankwet zal met Nederland overleg worden gepleegd inzake de benoeming en het ontslag van de president en de directeurs van de circulatiebank en inzake de creditverlening van de circulatiebank aan de Overheid (lid 3). Teneinde het algemeen overleg zo soepel mogelijk te doen verlopen, zal aan de staf van de Hoge Commissaris in Indonesië een door de Nederlandse Regering aangewezen adviseur voor aangelegenheden op het gebied van het geldwezen en het circulatiebankwezen worden toegevoegd (lid 4).

Door deze laatste bepaling worden de mogelijkheden van het algemeen overleg terstond gekanaliseerd, hetgeen uiterst nuttig is.

Naast deze algemene bepalingen, waarbij Indonesië als soevereine Staat zich in het algemeen verplicht tot het voeren van een economisch beleid, waarbij zeer in het algemeen met de enorme economische belangen van

Nederland in Indonesië enigszins rekening wordt gehouden en zekere mogelijkheden van overleg ten aanzien van strategische beslissingen zijn opengehouden, staan de eigenlijke transferbepalingen in engere zin van artikel 18.

Lid 1 van dit artikel geeft een volledige opsomming van de categorieën van betalingen, waarvoor de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië transfer naar Nederland zal toestaan — behoudens de reeds als begrijpelijk aangeduide en in lid 5 van artikel 18 met zoveel woorden opgenomen reserve, dat de Republiek zich het recht voorbehoudt om ten aanzien van de in lid 1 genoemde transfer van gelden zodanige beperkingen aan te leggen als zij noodzakelijk mocht achten in verband met haar deviezenpositie.

Onder dit voorbehoud staat de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië transfer naar Nederland toe:

a. ten behoeve van bedrijven; uitmakend een actieve Nederlandse investering voor:

I. de noodzakelijke uitgaven in Nederland ten behoeve van het bedrijf in Indonesië;

II. de bijdragen aan fondsen voor pensioen-, invaliditeits-, weduwen- en wezen- en andere sociale voorzieningen ten behoeve van het personeel, een en ander voor zover de premieën en bijdragen noodzakelijk zijn tot dekking van uitkeringen aan Nederlanders;

III. de rente en contractueel verschuldigde aflossing van in Nederland ten behoeve van het bedrijf in Indonesië geleende gelden;

IV. de jaarlijkse winsten en de afschrijvingen volgens goed koopmansgebruik;

b. van dividenden, wat betreft passieve investeringen van Nederland uit;

c. aan levensverzekeringmaatschappijen voor premieën, benevens aan fondsen voor pensioen-, invaliditeits-, weduwen- en wezen- en andere sociale voorzieningen, voor bijdragen zowel van werkgevers als van werknemers, een en ander voor zover de premieën en bijdragen noodzakelijk zijn tot dekking van uitkeringen aan Nederlanders;

d. aan in Indonesië werkzame of werkzaam geweest zijnde Nederlanders voor hun spaargelden, alsmede voor de bedragen bestemd voor het onderhoud van buiten Indonesië verblijvende personen tot wier onderhoud zij wettelijk of moreel gehouden zijn;

e. ten behoeve van in Indonesië werkzame of werkzaam geweest zijnde Nederlanders c.q. hun nabestaanden, die buiten Indonesië verblijven, voor pensioen, verlofscontractementen en andere dergelijke periodieke sociale uitkeringen, voor zover die niet uit de onder a. en c. bedoelde fondsen worden bestreden;

f. van rente en aflossing op door lagere openbare rechtsgemeenschappen of door andere op hoog gezag ingestelde rechtspersonen uitgegeven obligatieleningen en aangelegene onderhandse leningen, voor zover de betalingen van die rente en aflossing in verband met de financiële positie van bedoelde rechtsgemeenschappen en andere rechtspersonen niet wettelijk zijn of worden opgeschort.

Behalve enige bepalingen, die min of meer vanzelf spreken, bevat artikel 18 voorts nog een tweetal overeenkomsten, waarvan de inhoud onder bepaalde omstandigheden van belang kan blijken en waarover lang en hardnekkig is gediscussieerd.

De tweede regel van het reeds eerder vermelde lid 5 bepaalt, dat wanneer zich ten aanzien van de in het 1e lid genoemde transfers omstandigheden zouden voordoen, die de Republiek zouden nopen tot het instellen van beperkingen, terzake van deze beperkingen tussen de Republiek en Nederland vooraf overleg zal plaatsvinden. Dit overleg — en hierin vooral schuilt het constructieve element — zal plaatsvinden door middel van een nader in te stellen technische commissie. Ook hier is dus — evenals in artikel 19, lid 4 — bij voorbaat een zekere procedure vastgelegd, waarbij het zakelijk element op de voor-

grond staat en door het commissoriale karakter van dit overleg althans mogelijkheden worden geopend op een min of meer duurzame samenwerking. Uiteraard kan men opmerken, dat wanneer de binnenlandse economische en politieke verhoudingen in Indonesië eenmaal dusdanig zijn geworden, dat transferbeperkingen moeten worden ingesteld, overleg niet veel baat meer kan brengen, maar dit is nu eenmaal een onvermijdelijke consequentie van de soevereiniteitsoverdracht. Wanneer men deze als gegeven aanvaardt, biedt commissariaal overleg in geval van moeilijkheden de enige nog mogelijke uitkomst.

Conciser nog is de bepaling van lid 8, waarin de transfer is geregeld van gelden, welke in geval van onteigening, nationalisatie enz. c.q. naasting aan belanghebbenden zijn betaald.

Lid 8 luidt: „In geval van onteigening, nationalisatie enz. c.q. naasting staat de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië transfer toe van de schadeloosstelling c.q. naastingsprijs binnen drie jaren na de datum van het ontstaan van het recht op schadeloosstelling c.q. naastingsprijs. In gevallen, waarin de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië het onmogelijk acht om de schadeloosstelling c.q. naastingsprijs binnen drie jaar over te maken, zal de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië zulks moeten verklaren alvorens tot onteigening, nationalisatie etc. over te gaan. Een arbitragecommissie, bestaande uit een vertegenwoordiger van de rechthebbende en een vertegenwoordiger van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië en een derde lid, door beide eerstgenoemden in onderling overleg aan te wijzen, zal een bindende beslissing geven met betrekking tot de vraag, of en in hoeverre een uitzondering mag worden gemaakt op bovenbedoelde termijn van 3 jaar. Ingeval onmiddellijke overmaking niet plaats heeft, zal de in Indonesisch courant uitgedrukte schadeloosstelling c.q. naastingsprijs tegen de koers van de dag van ontstaan van het recht worden gecrediteerd in de valuta van het land, waaruit het geïnvesteerde kapitaal afkomstig is”.

Deze bepaling voorziet derhalve niet alleen in het recht op transfer van de betaalde naastingsprijs, maar legt tevens vast, dat deze zal plaatsvinden tegen de koers van de dag, waarop het recht op betaling is ontstaan, terwijl — last not least — de tijdsduur tussen naasting en transfer tot 3 jaar is beperkt, c.q. de procedure is aangegeven, waarlangs deze tijdsduur in bijzondere gevallen nader zal kunnen worden bepaald.

Samenvattend mag worden geconcludeerd, dat binnen de beperkingen, die een direct en logisch gevolg zijn van de soevereiniteitsoverdracht zelf, de technische uitwerking van de transferregeling geeft, wat men er redelijkerwijze als uiterste van had mogen verwachten. Dat dit kon worden bereikt is slechts te danken aan het geduld, de goede wil en de bekwaamheid van de gedelegeerden aan beide zijden van de groene tafel. Wanneer deze ook bij het rijzen van concrete moeilijkheden wederzijds aanwezig blijven, biedt de overeenkomst het raam, waarin deze eigenschappen ook in de toekomst tot bevredigende resultaten zullen kunnen leiden.

Overveen.

S. POSTHUMA.

AANTEKENING.

HET VIJFDE VERSLAG VAN DE NEDERLANDSE REGERING BETREFFENDE DE WERKING VAN HET E.R.P.

Het dezer dagen verschenen vijfde ¹⁾ „Progress Report” van de Nederlandse Regering, gedateerd 15 November 1949, bestrijkt het derde kwartaal van 1949.

Hoofdstuk I, dat, zoals gewoonlijk, een overzicht geeft

¹⁾ Een overzicht van de eerste vier verslagen vindt men resp. in „E.-S.B.” van 29 December 1948, blz. 1035, van 23 Maart 1949, blz. 237, van 29 Juni 1949, blz. 519 en van 28 September 1949, blz. 778.

van de gebeurtenissen en maatregelen met betrekking tot het E.R.P. gedurende de verslagperiode, vangt aan met een bespreking van het voorstel tot verdeling van de hulp voor het fiscale jaar 1949/50. Oorspronkelijk lag het dit jaar in de bedoeling, dat de Programma-commissie van de O.E.E.C. op grond van de resultaten van een kritische beschouwing der diverse landenprogramma's een voorstel over de verdeling van deze hulp zou uitwerken. Daar echter bleek, dat de discrepantie tussen de totaal door de landen noodzakelijk geachte hulp en de feitelijk beschikbare hulp zodanig was, dat deze door het aanbrengen van technische correcties niet zou kunnen worden opgeheven, werd de taak van de O.E.E.C. beperkt tot het opstellen van een technisch rapport. Na indiening van dit rapport bij de Raad besloot deze de heren Baron Snoy en Marjolin, resp. voorzitter van de Raad en Secretaris-Generaal der Organisatie, op te dragen dit rapport nader te bestuderen en een voorstel tot verdeling der hulp te ontwerpen. De Raad aanvaardde de voorstellen, welke dit rapport behelst en keurde goed, dat het ongewijzigd aan de E.C.A. werd overhandigd.

De reactie van de E.C.A. op het voorstel Snoy-Marjolin, volgens welk Nederland in totaal \$ 270 mln aan directe en \$ 156,5 mln aan indirecte hulp zou ontvangen, was van principiële betekenis. Daarin werd n.l. aangekondigd, dat de E.C.A. bij de verdeling van de hulp een nieuwe regeling zal gaan volgen. Zij zal thans de aanbeveling van de zijde der O.E.E.C. gebruiken als uitgangspunt voor de toewijzing van de hulp voor de eerste zes maanden van het lopende fiscale jaar. De toewijzingen voor elk land zullen in overeenstemming met de ontwikkeling kunnen worden gewijzigd. Een belangrijke factor zal daarbij zijn, welk resultaat de deelnemende landen zowel individueel als collectief in het kader der O.E.E.C. hebben bereikt, zowel t.a.v. een meer doeltreffend gebruik van de verleende hulp, als met betrekking tot de verwezenlijking van de doeleinden der Europese Economische Samenwerking. In tegenstelling met voorheen zal de E.C.A. het systeem van kwartaaltoewijzingen niet meer toepassen. Aangezien het voorstel Snoy-Marjolin geen rekening had gehouden met een te reserveren bedrag van \$ 150 mln, dat de E.C.A. wenste te bestemmen voor een fonds ter bevordering van het vrijgeven van het handelsverkeer tussen de deelnemende landen, is op de in dit voorstel genoemde bedragen, behalve voor Zweden en de B.L.E.U. een korting toegepast van 4,385 pCt. De directe hulpverlening aan Nederland werd zodoende gereduceerd van \$ 270 mln tot \$ 258,1 mln.

Ten aanzien van het inter-Europees handels- en betalingsverkeer merkt het verslag op, dat voorlopig kan worden vastgesteld, dat zowel het nieuwe inter-Europese betalings-schema als de stappen tot opheffing der quantitative invoerbepalingen, moeten worden beschouwd als een belangrijke fase in de ontwikkeling naar een vrijer inter-Europees handelsverkeer. Ook op het gebied van interne financiële en monetaire stabiliteit, het eerste beginsel van het zgn. „Plan of Action” voor 1949/50, zijn over het algemeen goede vorderingen gemaakt. Op het tweede beginsel van het „Plan of Action”, de exportbevordering, heeft de Nederlandse Regering gereageerd door het treffen van een aantal maatregelen ter stimulering van de Nederlandse export, speciaal naar de dollar-gebieden. Het was nog niet mogelijk om over het resultaat dezer maatregelen, w.o. de 10 pCt dollarbonus, iets mede te delen. Het verslag wijst er evenwel op, dat het zeker onjuist zou zijn, indien men zou verwachten, dat als gevolg hiervan een plotselinge grote toeneming van de export naar de Verenigde Staten zou plaatsvinden.

Voor het fiscale jaar 1949/50 ontving Nederland op 14 September jl. een eerste toewijzing van \$ 82 mln aan directe hulp. Het totale bedrag, dat Nederland sedert het in werking treden van het E.R.P. ontving, werd

daardoor, blijkens Hoofdstuk II, gebracht op \$ 586 mln, n.l. \$ 129,5 mln in de vorm van „loans” en \$ 456,5 mln in de vorm van „grants”. De onder het E.R.P. gerealiseerde invoer beliep per ultimo September \$ 411,8 mln; broodgraan vormde hiervan met \$ 80,6 mln de grootste post.

Hoofdstuk IV geeft het gebruikelijke overzicht van de economische ontwikkeling in Nederland gedurende de verslagperiode. De belangrijkste gebeurtenissen vonden ditmaal plaats in de monetaire sfeer. In de eerste plaats memoreert het verslag de devaluatie, volgens welke de dollarkoers met ingang van 21 September jl. te 0.00 uur officieel werd gefixeerd op f 3,80. Bij het afsluiten van dit verslag — bijna twee maanden na het effectief worden van de koerswijziging — was het uiteraard nog te vroeg om de gevolgen van een dergelijke zo diep in het economisch leven ingrijpende maatregel in volle omvang te kunnen overzien. Zelfs van enkele tendenties kon nog geen mededeling worden gedaan. Wel wordt opgemerkt, dat door de koerswijziging op velerlei terrein tijdelijk onzekerheid is geschapen. Dit is met name het geval voor de, bij de Tweede Kamer op 20 September jl. ingediende, Rijksbegroting 1950, de tweede belangrijke gebeurtenis op monetair gebied. Het feit, dat de omstandigheden, waaronder de begrotingsvoorstellen werden ingediend, aanzienlijk afweken van die, welke de Regering bij de voorbereiding voor ogen hadden gestaan, neemt echter niet weg, dat zij nog zeer zeker voldoende waren om een grondslag te vormen voor een parlementaire gedachtenwisseling aangaande het regeringsbeleid, terwijl zij tevens als toetssteen voor de ontwikkeling op monetair gebied van betekenis moeten worden geacht. Tenslotte zij nog vermeld, dat de toeneming van de vlottende buitenlandse schuld van f 291 mln per 1 Juli tot f 410 mln per 1 October jl. goeddeels als een gevolg van de devaluatie moet worden beschouwd.

Uit de uitvoerige en aan de hand van talrijke tabellen en grafieken verduidelijkte beschrijving van de reële sfeer gedurende de verslagperiode moge het volgende naar voren worden gebracht.

De cijfers der steenkoolproductie, die in het vorige verslag naar een zekere stabilisatie op een niveau, dat beneden het vooroorlogse ligt, tenderden, geven nu t.o.v. het vorige kwartaal enige verbetering te zien. Wat de landbouw betreft, zij vermeld, dat de opbrengsten per hectare van de oogst 1949 zich blijkens de raming zeer gunstig doen aanzien. De melklevering aan fabrieken lag in het derde kwartaal 1949 14 pCt boven die in de overeenkomstige periode van 1939, een resultaat, dat te meer spreekt, wanneer wordt bedacht, dat deze hogere productie werd bereikt met een kleinere melkveestapel. Dat de veehouderijproducten een belangrijke bijdrage leveren tot de Nederlandse export moge blijken uit onderstaande tabel.

Product:	Uitvoer in tonnen.	
	3e kw. 1948	3e kw. 1949
Boter	7.160	19.861
Kaas	6.783	19.577
Condens	15.655	29.792
Melkpoeder	2.618	8.265
Bacon	71	1.434
Eieren (1.000 stuks)	76.582	100.285

De internationale binnenvaart en de zeescheepvaart geven nog steeds geen aanleiding tot tevredenheid. Weliswaar vertoont het indexcijfer voor de internationale binnenvaart de maand Juli en Augustus een sterke stijging, doch deze is helaas grotendeels toe te schrijven aan de lage waterstanden van de Rijn. Hierdoor moest n.l. voor een gelijkblijvend vervoerd gewicht een grotere hoeveelheid laadvermogen — waarop het indexcijfer is gebaseerd — worden gebruikt.

Consumptieve uitgaven per hoofd der bevolking, gecorrigeerd voor prijsverschillen, per maand.

(1947 = 100).

	Jan.	Febr.	Mrt	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
1948	99	93	103	103	105	105	118	110	102	114	108	114
1949	96	89	99	101	98	99 ¹⁾	112 ¹⁾	104 ¹⁾	100 ¹⁾	—	—	—

¹⁾ Voorlopige gegevens.

De resultaten van in- en uitvoer zijn — ook indien er rekening mee wordt gehouden, dat een belangrijk deel van onze agrarische export, w.o. bloembollen, juist in de nazomer valt — gunstig te noemen. Niet minder dan 74,4 pCt van de invoer werd door uitvoer gedekt, tegen resp. 63 en 64 pCt in de eerste twee kwartalen van dit jaar. Hiermede is het dekkingspercentage, berekend over het derde kwartaal, voor het eerst boven het vooroorlogse jaargemiddelde gekomen. Voor het bereiken van een evenwichtige betalingsbalans zal het echter noodzakelijk zijn in de toekomst dit percentage tot ver boven het vooroorlogse op te voeren, teneinde de vroegere inkomsten uit thans verloren gegane beleggingen in het buitenland te compenseren.

De reeds in het vorige verslag geconstateerde daling der consumptieve uitgaven zette zich voort en de toentertijd getrokken conclusie, dat de cijfers de hoop wettigen, dat de na-oorlogse spanningen uit onze volkshuishouding aan het verdwijnen zijn, kan ook ditmaal en met nog groter stelligheid naar voren worden gebracht.

Omstreeks het einde van de verslagperiode overschreed de Nederlandse bevolking de 10 mln zielen, d.w.z. dat zij is verdubbeld binnen een tijdvak van 50 jaren. De bevolkingsaanwas heeft zich in ons land, zoals uit onderstaande tabel blijkt, in belangrijk sneller tempo voltrokken dan in de andere landen van West- en Noord-Europa.

Land	Toene- ming 1900-1948 in %	Laagste ge- boortecijfer uit het midden der dertiger jaren in ‰	Hoogste ge- boortecijfer na het einde van de oorlog in ‰	Sterfte- cijfer 1948 in ‰
Nederland	92	19,8	30,2	7,4
België	28	15,2	18,3	12,4
Luxemburg	24	14,9	15,2	11,7
Frankrijk	6	14,6	20,7	12,2
Zwitserland	39	15,0	20,0	10,8
Groot- Britannië	35	15,0	21,3	10,9
Noorwegen	43	14,6	22,5	8,8
Zweden	34	13,7	20,3	9,9
Denemarken	71	17,3	23,4	8,6

Het behoeft, aldus het verslag, weinig betoog, dat deze op zichzelf toe te juichen ontwikkeling in verband met de werkgelegenheid ernstige problemen met zich brengt. Volgens schatting zal tot 1953 voor ca 215.000 personen nieuwe werkgelegenheid moeten worden gezocht. Daarvan zullen naar schatting 60.000 arbeiders in het bestaande productie-apparaat kunnen worden opgenomen. Voor de resterende ca 155.000 zal nieuwe werkgelegenheid moeten worden geschapen door het verrichten van nieuwe investeringen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

INDONESIË EN DE MARSHALL-HULP.

Op 7 November jl. werd de hulpverlening door de E.C.A. aan Indonesië, welke, zoals bekend, sinds 22 December 1948 was geschorst, weer hervat, aldus het „Vijfde Verslag van de Nederlandse Regering aangaande de werking van het Europese Herstelprogramma“. De succesvolle resultaten van de Ronde Tafel Conferentie maakten deze hervatting mogelijk. Naar de mening van de E.C.A. kan de hulp, welke Indonesië wordt geboden, in hoge mate bijdragen tot de tenuitvoerlegging van het Europese Herstelprogramma als geheel genomen.

Per 1 October 1949 was door de E.C.A., op grond van de vóór 22 December 1948 verleende toewijzingen, in totaal een bedrag van \$ 59.408.410,63 gerembourseerd. In overeenstemming met de voorstellen, gedaan door de O.E.E.C., was voor het fiscale jaar 1949/50 een bedrag van \$ 39,2 mln voor hulp aan Indonesië gereserveerd, bestemd voor de periode tot 1 Januari 1950, waarin de soevereiniteitsoverdracht aan de Verenigde Staten van Indonesië zal plaatsvinden.

De moeilijkheden, voortvloeiend uit het feit, dat weliswaar de hulpverlening aan Indonesië zal gelden tot de datum van de soevereiniteitsoverdracht aan de Republiek Indonesia Serikat, doch dat anderzijds bepaalde verplichtingen, uit deze hulpverlening voortvloeiend, ook na de datum van deze overdracht zullen moeten worden gehonoreerd, werden; aldus het Verslag, voorlopig opgelost, doordat de Nederlandse Regering, aan wie de toewijzingen t.b.v. Indonesië, evenals in de voorgaande periode, zullen worden verstrekt, de verplichtingen voortvloeiend uit het Economic Co-operation Agreement t.o.v. alle ten behoeve van Indonesië verleende hulp op zich neemt, zonder zich te mengen in de eigenlijke machtsuitoefening door de toekomstige Regering van Indonesië.

Eveneens werd na de hervatting van de hulp de storting bij de Javasche Bank in locale valuta van de tegenwaarde der ontvangen schenkingen geregeld, terwijl tevens een oplossing werd gevonden voor de tegenwaarde van het gedeelte van de aan het Koninkrijk verleende indirecte hulp, dat aan Indonesië is ten goede gekomen.

EIRE OP DE WEG NAAR HERSTEL.

In de bijna twee jaar, dat de Regering-Costello in Eire in functie is, zijn er, vooral het afgelopen jaar, in de economische positie van het land aanzienlijke verbeteringen opgetreden. Deze komen vooral tot uiting in de cijfers van de Ierse betalingsbalans. Moest de Minister-President in de loop van 1948 de handels- en betalingspositie van zijn land nog kenschetsen als „causing the utmost alarm for (her) economic and financial stability“¹⁾, thans is het zo, dat de goederenbalans van Eire over de eerste negen maanden van dit jaar nog slechts een tekort aanwijst van £ 52 mln, vergeleken met een ongunstig saldo van £ 91,8 mln in 1947 en van £ 88,9 mln in 1948. Volgens „The Economist“ van 17 December jl., waaraan wij bovenstaande gegevens ontleen, is bij voortgang van deze verbetering een spoedig evenwicht in de lopende betalingsbalans waarschijnlijk. Deze uitspraak van het blad houdt in, dat de „onzichtbare“ inkomsten een belangrijke post op de betalingsbalans vormen. Onderstaand overzicht illustreert dit.

De betalingsbalans van Eire.

(in miljoenen ponden sterling.)

	1944	1945	1946	1947	1948
Lopende uitgaven	37,5	50,4	83,0	143,1	149,0
importen	28,2	40,7	72,0	131,3	136,3
onzichtbare					
posten	9,3	9,7	11,0	11,8	12,7
Lopende ontvang-					
sten	70,1	85,0	102,7	113,2	129,0
exporten	26,1	35,2	39,0	39,5	47,4
onzichtbare					
posten	44,0	49,8	63,7	73,7	81,6
Saldo lopende					
rekening	+ 32,6	+ 34,6	+ 19,7	— 29,9	— 20,0

¹⁾ Vergelijk de aantekening over de Ierse betalingsbalans in „E.-S.B.“ van 17 November 1948.

Uit dit overzicht blijkt tevens hoe de handelsbalans van Eire zich de laatste jaren in ongunstige zin had ontwikkeld. De recente verbetering is gedeeltelijk te danken aan vermindering van de invoer. Daarnaast heeft een aanzienlijke opvoering van de agrarische productie plaatsgevonden, terwijl de export eveneens een stijgende lijn vertoont.

Toch is de agrarische productie, de belangrijkste sector van Eire's economisch leven, nog niet tot het peil teruggekeerd, waarop zij zich aan het einde van de jaren twintig bevond. Lange jaren van chronische „under-investment” zijn hieraan niet vreemd. Het is dan ook het vraagstuk van de investeringen — voornamelijk ter verbetering van de bodemvruchtbaarheid, voor drainage, gebouwen en bebossing —, dat de Ierse Regering op het ogenblik veel hoofdbrekens kost. Naar aanleiding hiervan heeft Mr. Costello op een op 19 November jl. voor het „Institute of Bankers” gehouden toespraak gezegd, dat, ingeval de lopende besparingen van Eire niet toereikend zouden zijn met het oog op het opgestelde investeringsprogramma, zou moeten worden overgegaan — zij het tot een zekere grens — tot het liquideren van buitenlandse beleggingen, met name van sterlingaldi. De omvang van het sterlingbezit wordt door „The Economist” — hoewel „a closely guarded secret” genoemd — op £ 225 mln (netto) geraamd. Het blad merkt hierbij nog op, dat algehele repatriëring zowel onwaarschijnlijk als ongewenst moet worden geacht, niet in het minst, omdat dit bezit in het verleden een zeer waardevolle bescherming tegen slechte tijden is gebleken.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

- De Nederlandse sigarenindustrie.* Een onderzoek naar haar economische en sociale betekenis voor de Nederlandse volksgemeenschap door Dr A. A. G. Meijers. Uitgave Vakgroep Sigarenindustrie, Amsterdam/Eindhoven, April 1949. 118 blz., ingen.
- A statistical analysis of advertising expenditure and the revenue of the press* by Nicholas Kaldor and Rodney Silverman. Cambridge University Press, Cambridge 1948, 199 blz., geb.
- De algemene banken in Nederland.* (dissertatie) door F. de Roos. N.V. A. Oosthoek's Uitgevers Mij. Utrecht 1949. 144 blz., ingen.
- Winstdeling door werknemers* door Ir D. A. C. Zoethout, met medewerking van Dr W. C. Klein en Ir. C. W. André de la Porte. Publicatie Researchafdeling van het Raadgevend Bureau Ir B. W. Berenschot. J. Muusses, Uitgever, Purmerend. 86 blz., ingen. f 2,50.
- De grafische beroepen.* Een psychologische analyse. In opdracht van de Psychotechnische Commissie van de Bedrijfsgroep Grafische Industrie, verricht door het Laboratorium voor toegepaste Psychologie te Amsterdam. Uitgave van de Bedrijfsgroep Grafische Industrie, Amsterdam 1949, 176 blz., geb.
- Jaarverslag 1948* van de Nederlandse Kamer van Koophandel voor Amerika. 68 blz., ingen.
- Het moderne bedrijfsarchief.* Zijn inrichting en toepassing door J. Silver. J. Muusses, Uitgever, Purmerend. 75 blz., ingen. f 2,25.
- Statistische methode, economische statistiek, bedrijfs-economische statistiek* door Prof. Dr O. Bakker. Deel II, Bedrijfsstatistiek, bewerkt door A. Bakker, tweede druk. Uitgave P. Noordhoff N.V., Groningen 1949. 123 blz., ingen. f 2,90.
- Inleiding tot het praktisch rekenen* door F. Harkink, P. Noordhoff N.V., Groningen 1949. 227 blz., ingen. f 5,25; geb. f 6.-

BROCHURES.

- Is de bestaande belasting op het inkomen uit commissariaat gerechtvaardigd?* Prae-advies van Mr J. de Wilde. Geschrift no. 70 van de Vereniging voor Belastingwetenschap. N. Samsom N.V., Uitgever, Alphen aan den Rijn 1949. 37 blz., ingen.
- De kern van de economische wetenschappen.* Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de staathuishoudkunde en de statistiek aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, door Mr A. W. Hamming. N.V. Martinus Nijhoff's Boekhandel en Uitgevers-Maatschappij, 's-Gravenhage 1949. 27 blz., ingen. f 1.
- Enige beschouwingen naar aanleiding van Minister Lief-tinck's voorstellen tot belastingverlaging,* door Mr A. de Fouw. Uitgave van de Vakgroep Onroerende Zaken, Paulus Potterstraat 18, Amsterdam. 22 blz., ingen.
- Centraal Economisch Plan 1949.* Centraal Planbureau, Den Haag, September 1949. 57 blz., ingen.
- Statistiek van de Wieringermeerbevolking op 31 December 1942,* bewerkt door P. Kop. Publicatie no. 15 van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1949. 44 blz., ingen. f 3,50; voor inteeknaren f 3.
- Nederland industrialiseert.* Samengesteld door de Persdienst van het Ministerie van Economische Zaken, verzorgd door de Regeringsvoorlichtingsdienst.
- Er dreigt gevaar!* voor een zelfstandig scheppende Nederlandse vliegtuigindustrie. Uitgegeven door de Nederlandse Bond van Technici, Amsterdam 1949. Overdruk uit „De Bondsstem”, officieel orgaan van de N.B.T.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Ofschoon de jaarultimo met rasse schreden nadert, vertoonde de geldmarkt, welke de vorige week een plotselinge verkrapting te zien had gegeven, gedurende de verslagweek enige verruiming. Deze kwam tot uiting in zekere daling van de marktdisconto's, waardoor met name 1 t/m 4 maandspromessen weder beneden $1\frac{1}{2}$ pCt kwamen. Het percentage van $1\frac{1}{2}$, dat bij de Agent van het Ministerie van Financiën te Amsterdam wordt berekend voor aldaar verkrijgbare 12 maandspromessen, heeft min of meer het karakter van een plafond voor de marktdisconto's der korter lopende termijnen. Het normale marktpatroon voor deze termijnen bestaat hierbij uit tussen 1 en $1\frac{1}{2}$ pCt gelegen percentages, al naar gelang de looptijd, hetgeen de voorkeur uit hoofde van liquiditeitsoverwegingen voor korter boven langerlopend papier demonstreert.

Voor Januari-promessen werd deze week $1\frac{1}{2}$ pCt geboden, voor Maart- en April $1\frac{7}{16}$ pCt, evenals voor Juli-papier, waarvan de uitstaande hoeveelheid niet groot is, en dat dus gewoonlijk nogal geliefd is. Voor de overige terwijnen met looptijden van 5 maanden en langer bestond slechts vraag op $1\frac{1}{2}$ pCt.

De callgeldrente bleef gedurende de gehele week op 1 pCt gehandhaafd.

Op de aandelenmarkt mochten Indonesische aandelen zich nog steeds in belangstelling verheugen en konden zij verdere koerswinsten behalen. Het aanvaarden door de Eerste Kamer van het wetsontwerp Sovereiniteits-overdracht en de samenstelling van het eerste Kabinet van de R.I.S. gedurende de verslagweek brachten geen onaangename verrassingen, welke het weer gestegen vertrouwen in de Indonesische situatie hadden kunnen schaden.

Deze week werd hier te lande een belangrijke maatregel door de Regering genomen op het gebied van lonen

en prijzen door het toestaan van een loonsverhoging van over het algemeen 5 pCt. Ongetwijfeld zal deze derde loonronde indirect ook belangrijke consequenties voor de kapitaalmarkt medebrengen.

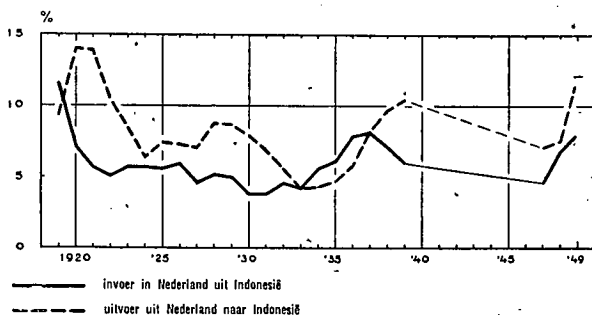
Naast de prijsstijging uit hoofde van de duurdere import, komt er thans nog een prijsstijgend effect door hogere binnenlandse productiekosten. Een grotere kapitaalbehoefte ter financiering van voorraden en productieprocessen kan hierdoor ontstaan, terwijl ook de winsten van het bedrijfsleven — met name die bij export — kunnen worden beïnvloed.

De koopkracht van spaargelden zal verder verminderen, evenals die van alle vaste geldinkomens. In dit verband is het opmerkelijk, dat er de laatste tijd nimmer sprake van is geweest, om ook de dividendstop met 5 pCt, dus tot 9½ pCt te verhogen, terwijl voorts de Minister van Financiën de afgelopen week mededeelde, dat een verhoging van de rente bij de Rijkspostspaarbank, waarover geruchten hadden gecirculeerd, niet zal plaatsvinden. Wat het ónroerend goed betreft, van een extra huurverhoging met 5 pCt werd van regeringszijde evenmin iets vernomen. Door dit alles vindt een verdere relatieve verschuiving van kapitaalopbrengsten naar arbeidsinkomsten plaats.

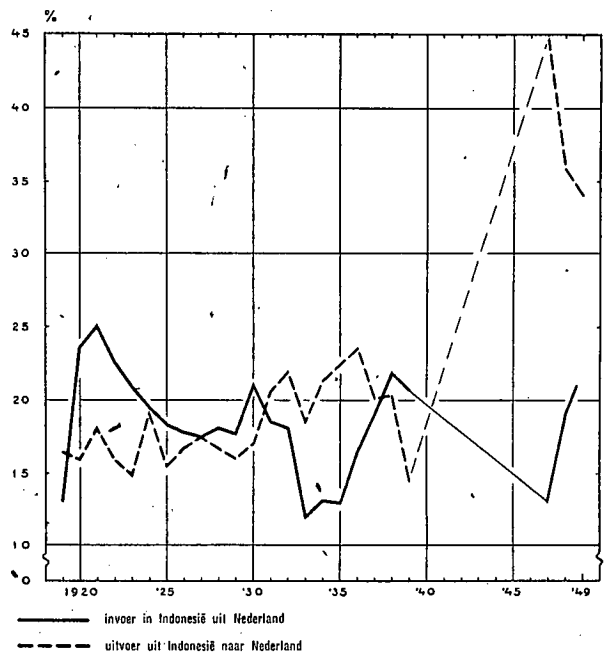
	16 Dec. 1949	23 Dec. 1949
Indexcijfers.		
Industrie	229,6	229,4
Banken	134,6	134,2
Indon. aandelen	61,6	64,3
Algemeen	161,7	162,0
Aandelen.		
A.K.U.	184 ³ / ₄	187
Amsterdam Rubber	136	142 ¹ / ₂
H.A.L.	161	163
H.V.A.	153 ¹ / ₄	160 ¹ / ₂
Kon. Petroleum	298	297
Unilever	246 ³ / ₄	247
Philips	239 ¹ / ₂	236
Obligaties.		
3 pCt Invest. certif.	98 ⁷ / ₁₆	98 ¹ / ₂
2½ pCt N.W.S.	80 ⁹ / ₁₆	80 ⁵ / ₈
3—3½ pCt 1947	98 ¹ / ₈	98 ¹ / ₈
3 pCt Dollarlening 1947	97 ¹ / ₂	98 ¹⁵ / ₁₆

GRAFIEKEN.

Het handelsverkeer tussen Nederland en Indonesië (naar waarde) in pCt van de totale buitenlandse handel van Nederland.

Het handelsverkeer tussen Indonesië en Nederland (naar waarde) in pCt van de totale buitenlandse handel van Indonesië.¹⁾

¹⁾ Tot 1930 exclusief gouvernementsgoederen; van 1930 af, inclusief gouvernementsgoederen.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegeneer bij correspan. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rekening (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
7 Nov. '49	622.363	331.033	404.259	141.416	2.967.889
14 Nov. '49	622.450	317.687	505.033	145.919	2.941.639
21 Nov. '49	750.685	294.907	410.741	143.008	2.933.907
28 Nov. '49	750.813	265.122	419.495	152.617	2.981.122
5 Dec. '49	750.946	253.312	473.827	144.709	2.996.393
12 Dec. '49	751.086	228.305	507.351	141.466	2.952.700
19 Dec. '49	751.252	207.680	470.128	147.931	2.960.872

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Gebloekteerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	608.253	539.471	2.142	50.773	414.425	440.545
7 Nov. '49	660.704	642.742	2.149	39.226	476.281	338.181
14 Nov. '49	681.532	642.742	2.145	37.399	458.457	366.128
21 Nov. '49	664.230	642.710	2.144	33.150	446.372	373.565
5 Dec. '49	652.080	642.710	2.140	39.319	441.150	391.830
12 Dec. '49	632.152	656.704	2.122	58.814	445.498	361.261
19 Dec. '49	616.121	601.954	2.119	55.566	445.608	315.099

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitengewissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
30 Nov. 1949	6.201,5	251,2	109,8	39,7	4.344,8	1.889,2
7 Dec. 1949	6.201,6	254,7	114,6	39,7	4.303,6	1.935,9
15 Dec. 1949	6.210,9	256,7	111,6	39,7	4.347,6	1.902,1

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd, courant, betaalbaar	Zilveren tekemunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand, betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Maart 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
30 Nov. 1949	470.985	73.949	14.718	63.826	1.105.082
7 Dec. 1949	470.985	81.076	14.800	64.753	1.153.842
14 Dec. 1949	470.985	82.379	14.723	67.136	1.191.497

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen	
31 Maart 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304
30 Nov. 1949	26.683	911.650	—	798.851	35.059
7 Dec. 1949	26.028	913.262	—	855.300	35.077
14 Dec. 1949	27.503	922.025	—	888.587	35.484

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.
 Muntbiljettencirculatie per 7 Dec. 1949 f 957.636.137,50.
 Muntbiljettencirculatie per 14 Dec. 1949 f 972.483.226,50.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. n. betalingsacc.	Tegood op het buitenland	Handelpapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsondensen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
8 Nov. 1949	31.551	8.858	1.638	9.623	349	738
17 Nov. 1949	31.123	9.226	1.495	8.594	606	754
1 Dec. 1949	31.078	9.665	1.263	10.163	432	693
8 Dec. 1949	31.103	9.825	1.218	9.793	347	773
15 Dec. 1949	30.893	9.640	1.143	9.594	314	711

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
8 Nov. 1949	915	96.821	87.002	630	1.480	5.415
17 Nov. 1949	915	95.604	86.030	603	1.463	5.319
1 Dec. 1949	915	95.946	86.821	527	1.314	5.040
8 Dec. 1949	915	95.838	86.528	688	1.344	4.979
15 Dec. 1949	915	94.789	85.752	861	1.293	4.966

ZWEEDSE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldi buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staatschuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
30 Nov. 1949	155	208	2.934	642	309	—	120
6 Dec. 1949	154	208	2.920	655	315	—	120
15 Dec. 1949	154	208	3.164	676	301	—	120

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar					
		Totaal	Staat	Banken	45 dagen	Buiten-landse banken	
31 Dec. 1946	2.877	875	706	84	230	174	7
30 Nov. 1949	3.109	849	577	478	281	179	136
7 Dec. 1949	3.045	920	558	250	282	173	136
15 Dec. 1949	3.138	985	429	449	282	138	136

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Melaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcer-tificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
25 Nov. 1949	23.272	22.724	239	17.669
1 Dec. 1949	23.232	22.677	237	17.682
8 Dec. 1949	23.228	22.674	224	17.931

Data	F.R.-bil-jetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
25 Nov. 1949	23.327	17.703	410	15.987
1 Dec. 1949	23.374	17.793	517	16.038
8 Dec. 1949	23.501	18.003	441	16.291

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken.		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Oct. 1949	30 Nov. 1949	31 Oct. 1949	30 Nov. 1949
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldeningen	56	58	82	72
Ned. schatkistpapier	2170	2262	2744	2860
	2226	2320	2826	2932
Ander overheidspapier	64	65	134	150
Wissels	7	8	10	15
Bankiers in binnen- en buitenland	105	117	136	136
Prolong.en voorsch.tegen effecten	37	35	48	46
	213	225	328	347
Debiteuren	485	485	587	586
Effecten en syndicaten	15	15	21	20
Deelnemingen (incl.voorschotten)	27	28	38	38
	527	528	646	644
Gebouwen	9	9	16	15
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2976	3083	3817	3939
Passiva:				
Crediteuren	2386	2469	2990	3075
Wissels	4	3	4	3
Deposito's op termijn	244	257	349	367
Kassiers en genom. daggeld	3	9	3	10
Diverse rekeningen	100	106	162	172
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2738	2845	3509	3628
Aandelenkapitaal	160	160	211	211
Reserve	78	78	97	100
	2976	3083	3817	3939

IN- EN UITVOER VAN INDONESIA'S).

Tijdvak	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	
Totaal 1938	2.002	478	10.944	658	+180
Totaal 1947	909	754	1.112	332	-422
Totaal 1948	2.134	1.134	5.219	1.040	-91
1949 Jan.	141	56	492	107	+ 54
Febr.	204	118	474	104	- 14
Mrt.	140	106	498	103	- 3
Apr.	228	141	657	123	- 18
Mei	210	106	631	99	- 7
Juni	131	120	734	130	+ 10
Juli	379	142	579	94	- 48
Aug.	310	156	759	141	- 15
Sept.	282	134	624	125	- 9
Oct.			326	79	

*) Bron: Centraal Kantoor van de Statistiek.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Dec. 1949	7 Dec. 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 665.646.282,89	f 657.568.656,23
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 451.598,92	„ 219.262,15
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 283.358.735,75	„ 290.719.350,06
Voorschotten op ult. Nov., resp. Oct. 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: Indonesië	„ 1582.760.118,77	„ 1574.385.282,12
Suriname	„ 32.926.646,99	„ 32.948.523,—
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 358.040.403,41	„ 350.516.073,41

Verplichtingen

Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1944.867.400,—	f 1941.467.800,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1750.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) / 5.951,8 mln, w.o. garantie Bretton Woods f 1.151 mln	„ 4800.800.000,—	„ 4805.400.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 133.937.238,50	„ 134.796.775,—
Schuld op ult. Nov., resp. Oct. '49 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 131.116.765,52	„ 132.658.613,48
Schuld in rek. courant aan: Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 4.675.164,23	„ 5.094.515,26
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 38.333.132,48	„ 36.595.588,70
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 388.187.799,15	„ 351.093.272,85
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 1522.446.083,79	„ 1527.583.714,87

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.

(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Totaal 1946	8.313.827	6.387.903	2.666.502
Totaal 1947	10.104.345	7.778.585	3.577.564
Totaal 1948	11.032.326	8.059.287	3.435.269
Jan. 1949	936.174	700.888	247.336
Febr. 1949	892.448	672.959	312.522
Mrt. 1949	1.026.228	770.668	379.660
Apr. 1949	925.207	696.263	322.031
Mei 1949	960.900	711.611	444.423
Juni 1949	943.625	709.832	352.281
Juli 1949	982.396	734.803	349.256
Aug. 1949	990.147	702.680	343.903
Sept. 1949	1.010.293	737.941	349.251
Oct. 1949	1.007.475	737.507	360.825
Nov. 1949	990.318 ²⁾	732.950 ²⁾	314.776 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”²⁾ Voortopige gegevens.IN- EN UITVOER VAN BELGIE ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	
Maandgem. '36/'38	2.868	2.019	1.912	1.859	— 160
Maandgem. '47	2.322	7.130	1.070	5.138	— 1.992
Maandgem. '48	2.432	7.293	1.258	6.177	— 1.116
Jan. 1949	2.111	6.580	1.088	6.138	— 442
Febr. 1949	2.292	6.513	1.137	6.737	+ 224
Maart 1949	2.333	7.155	1.274	7.643	+ 488
April 1949	2.284	6.719	1.149	7.103	+ 384
Mei 1949	2.536	6.905	1.197	7.183	+ 278
Juni 1949	2.396	6.751	1.229	7.432	+ 681
Juli 1949	2.247 ²⁾	6.274 ²⁾	1.237 ²⁾	7.102 ²⁾	+ 828 ²⁾
Aug. 1949	2.258 ²⁾	6.428 ²⁾	1.184 ²⁾	6.049 ²⁾	+ 379 ²⁾
Sept. 1949	2.142	6.407	1.255	6.223	— 184

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.²⁾ Gecorrigeerde gegevens.DE KOLENPOSITIE VAN BELGIE ¹⁾.

(in duizenden tonnen)

Maand	Productie	Afzet	Voorraad aan het einde van de maand
Gem. 1938	2.465	2.336	—
Gem. 1946	1.898	1.897	—
Gem. 1947	2.033	2.021	—
Gem. 1948	2.223	2.192	—
Januari 1949	2.436	2.409	864
Februari 1949	2.331	2.186	1.009
Maart 1949	2.619	2.299	1.329
April 1949	2.428	2.011	1.746
Mei 1949	2.398	1.931	2.214
Juni 1949	2.353	1.885	2.681
Juli 1949	1.869	1.697	2.853
Augustus 1949	2.005	1.914 ²⁾	2.983
September 1949	2.082	2.386	2.680

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.²⁾ Herzien cijfer.INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND ¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ²⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Nov. 1948	179,9	265,5	191,9
Dec. 1948	181,7	265,5	193,4
Jan. 1949	181,8	265,5	193,5
Febr. 1949	181,8	265,5	193,5
Mrt. 1949	181,6 ³⁾	265,5	193,3 ³⁾
Apr. 1949	181,4 ³⁾	265,5	193,2 ³⁾
Mei 1949	181,9	275 ⁴⁾	195,0
Juni 1949	181,9	275	195,0
Juli 1949	181,8	275	194,9
Aug. 1949	182,1	275	195,1
Sept. 1949	182,1	275	195,1
Oct. 1949	182,1 ⁴⁾	275	195,1 ⁴⁾
Nov. 1949	182,1 ⁴⁾	275	195,1 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet niet begrepen²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.³⁾ Akkerbouw en veehouderij.⁴⁾ Voorlopige gegevens.⁵⁾ Daling uitsluitend een gevolg van een lichte schommeling in de toelag van méér-productie der steenkoolmijnen.⁶⁾ Loonsverhoging ingaande 1 Mei 1949 als compensatie voor premieverhaal landbouwpensioenfonds.

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin

Amsterdam-Z. Tel. 25410
Cornis v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oude-
dagsverzorging.

Adviezen inzake:

.Pensioen-voorzieningen voor
Staf en Personeel.
Organisatie Bedrijfs- en Onder-
nemingspensioenfondsen.
Aanvulling en normalisatie van
bestaande regelingen.

GRAFOLOOG

H. LANOOGY - ROTTERDAM

PSYCHOL. ADVIEZEN

J. Luykenstr. 6, Tel. 50199

ADVERTEER IN DE ESB

Vacatures

De Centrale Personeelsdienst heeft gelegenheid tot
plaatsing van

enige personen

in een aantrekkelijke werkkring op het gebied van het
personeelsbeheer bij de Rijksoverheid.

Vereisten: Opleiding aan een Hogeronderwijsinstel-
ling of een daarmede gelijkstaande studie.

Leeftijd: 33—45 jaar.

Enige kennis van taak-analyse, taakwaardering en
salarisverhoudingen strekt tot aanbeveling; begrip
voor organisatie. Ook zij, die technisch onderlegd zijn,
komen in aanmerking.

Gevarieerde werkkring met mogelijkheden zich te be-
kwamen in personeelsbeheer bij de Rijksoverheid.

Schriftelijke sollicitaties, voorzien van een pasfoto, te
richten aan de Centrale Personeelsdienst, Binnenhof 4,
te 's-Gravenhage, onder motto Gr. 51.

BELASTINGCONSULENT zoekt zo spoedig mogelijk
CONTACT MET JONGE, ERVAREN ACCOUNTANT
lid N.I.v.A., V.A.G.A. of andere erkende vereniging. Toe-
treding als medewerker verzekerd. Brieven met volledige in-
lichtingen onder no. ESB 1595, bur. v. d. blad, Postbus 42,
Schiedam.

Diversen

NIEUW TE BOUWEN HERENHUIZEN TE KOOP in randgemeente van DEN HAAG.

Te aanvaarden Augustus 1950. Eigen grond.

Koopsom f 32000.—. Hypotheek beschikbaar.

VESTIGINGSVERGUNNING VERZEKERD.

Brieven onder no. ESB 1594, bur. v. d. bl., Postbus 42,
Schiedam.

BANDEN JAARGANG 1949

Heeft U Uw bestelling voor een band voor
de afgelopen jaargang van de E.S.B. reeds
ingezonden?

Zo niet, doet U dit dan s.v.p. omgaand,
want na 31 Dec. a.s. kunnen geen bestel-
lingen meer worden aangenomen.

Kon. Ned. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants
Postbus 42, Schiedam. Tel. 69300 (4 lijnen)

Bij de uitgeefster de Kon. Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS te SCHIEDAM verscheen:

Enige opmerkingen over het Loon- en prijsvraagstuk

door Dr. Ir. J. G. J. C. Nieuwenhuis.

In deze belangrijke brochure wordt dit actuele onder-
werp zeer uitvoerig — de brochure telt 56 pagina's —
behandeld, waarna de schrijver tot zekere conclusies
komt.

Prijs f 1.25

Verkrijgbaar via Uw boekhandelaar.

Maakt gebruik van de rubriek „Vacatures“ voor het
oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het
aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben
is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat
er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet
regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Eho-
nomie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar;
voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,—
per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetehende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

*Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

